

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Loretos Klicnerienės,
IV kurso (neakiv. sk., 3 gr.) komercinės teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

Viešųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą ypatumai

Vadovas: prof. habil. dr. Valentinas Mikelėnas

Recenzentas: lekt. dr. Danguolė Bublienė

Vilnius 2008

TURINYS

IŽANGA	2
I. VIEŠOJO ASMENS TEISINIS STATUSAS	
1. Viešojo asmens požymiai ir sąvokos problematika	4
2. Kada tampama viešuoju asmeniu.....	8
II. TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	
1. Konstitucinė vertybė	13
2. Teisė į privatų gyvenimą Lietuvos įstatymuose.....	14
3. Privataus gyvenimo ribos pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką.....	18
III. VIEŠŪJŲ ASMENŲ TEISĖ Į PRIVATŲ GYVENIMĄ	
1. Teisės ribojimai ir privataus gyvenimo ribos.....	20
2. Sudėtinė teisės į privatų gyvenimą dalis – teisė į atvaizdą.....	26
3. Konstitucinių vertybių konfliktas	31
IV. TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ GYNIMAS	
1. Teisminiai gynybos būdai	36
2. Viešųjų asmenų teisės į atvaizdą gynimas	39
3. Neturtinės žalos nustatymo ypatumai	43
4. Pažeistos teisės į privatų gyvenimą neteisminiai gynimo būdai.....	45
V. TEISINIO SĄMONINGUMO STYGIUS	
1. Teisės į privatų gyvenimą pažeidimai visuomenės informavimo priemonėse	47
2. Viešųjų asmenų “jautrumas” kritikai - pavojingas demokratijai	49
IŠVADOS	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS	51
SANTRAUKA	59
SUMMARY	60
PRIEDAS: <i>Viešieji asmenys dienraščių “L. T.” ir “Lietuvos rytas” 2007 m. II pusmečio pirmuosiuose puslapiuose</i>	

IŽANGA

Temos aktualumas. Teisė į privatų gyvenimą, garantuojama ir saugoma tarptautinių teisės aktų ir nacionalinių įstatymų, Lietuvoje ginama dar retai. Teismų praktikoje per paskutiniuosius kelerius metus išnagrinėta vos keliolika bylų dėl teisės į privatų gyvenimą pažeidimo¹. Garbės ir orumo pažeidimus asmenys identifikuoja greičiau, todėl teismų praktika šiuo klausimu yra gausesnė.

Dar painiau suvokiama viešojo asmens sąvoka, apibrėžta prieš pusantrų metų įsigaliojusio Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo naujojoje redakcijoje. Diskusijos dėl viešųjų asmenų privatumo paastrėjo dažniau į jį kėsinantys visuomenės informavimo priemonės. Privataus gyvenimo detalėms tapus masalu auditorijai pritraukti, garsiau apie peržengiamas saviraiškos laisvės ribas kalba ir visuomeninės organizacijos, ir visuomenės informavimo priemonių savikontrolės institucijos. Lietuvos teismai dar skirtingai aiškina ir viešojo asmens statusą, ir tų asmenų teisės į privatų gyvenimą ribas. Teisinio sąmoningumo stoką liudija ir tai, kad bylų dėl teisės į privatų gyvenimą gynimo, kuriose kuriama teisinė praktika, paremta Europos Žmogaus Teisių Teismo suformuluotomis nuostatomis, daugėja lėtai.

Darbo tikslai ir objektas. Šiuo darbu buvo siekiama kelių tikslų: 1) išskirti pagrindinius kriterijus, kuriais remiantis asmenį galima laikyti viešuoju; 2) atsižvelgiant į viešojo asmens statusą, įvertinti jo teisės į privatų gyvenimą ribas; 3) analizuojant šalies ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, įvertinti viešojo asmens galimybes ginti savo privatumą; 4) dėl teisės į privatų gyvenimą konkurencijos su saviraiškos laisve, įvertinti šių laisvių pusiausvyros paieškas teismų praktikoje; 5) kadangi visuomeniniai santykiai visuomenės informavimo srityje plėtojasi labai dinamiškai, sukeldami ir nepageidautinų pasekmių, praktiškai išanalizuoti pasirinkto laikotarpio dviejų nacionalinių dienraščių pirmųjų puslapių temas, kuriose viešinamas privatus viešųjų asmenų gyvenimas. Pasirinkti leidiniai - dažniausiai minimi Žurnalistų etikos inspektoriui adresuotuose skunduose. Dėl pasirinktos temos aktualumo šiandieninėje Lietuvos teisėje darbe daugiausia dėmesio skirta Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos teismų praktikai.

Konstitucinis Teismas yra pripažinęs, kad asmens teisė į privatumą apima ir garbės bei reputacijos neliečiamumą, kad savavališkai ir neteisėtai kišantis į žmogaus privatų

---

¹ Lietuvos Aukščiausiąjame Teisme 2007 m. išnagrinėtos 2; 2006 m. – 3; 2005 m. – nė vienos; 2004 m. – 6 bylos, kuriose nagrinėti teisės į privatų gyvenimą pažeidimai. Lietuvos Apeliacinis Teismas 2008 m. išnagrinėjo 1, 2007 m. -3 tokias bylas ir po 1 bylą dėl teisės į atvaizdą gynimo 2005, 2006, 2008 m. bei 2 tokias bylas – 2007 m. Duomenys surinkti pagal viešai internete skelbiamą bylų katalogą iki 2008 m. balandžio 1d.

gyvenimą kartu yra kėsiniama į asmens garbę ir orumą². Tačiau civilinės teisės prasme teisė į privatų gyvenimą ir teisė į garbę ir orumą yra atskiros neturtinės teisės, kurios ginamos nevienodai, netapatus šių teisių pažeidimo pagrindas. Atsižvelgiant į tai, darbe atsisakyta teisės į garbę ir orumą platesnės analizės. Šios teisės turinys minimas tik paaiškinant skirtumus tarp jos ir teisės į privatų gyvenimą.

Pagrindinis darbo objektas – viešųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą turinys ir jos ribos.

Tyrimo metodai. Nagrinėjant viešųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą turinį, jos ribas ir gynybos būdus, naudotasi lyginamuoju metodu, kuris leido atskirti viešojo asmens teisių ypatybes nuo privataus asmens, taip pat vertinti Lietuvos ir užsienio teismų praktiką nagrinėjamu klausimu. Analizės (tiriamasis) metodas naudotas analizuojant teismuose nagrinėtas bylas, taip pat - pasirinktų visuomenės informavimo priemonių turinį. Lingvistinis metodas naudotas aiškinantis sąvokų prasmę, jų turiniui atskleisti.

Darbo originalumas. Viešųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą apsauga, jos ypatumai Lietuvos teisinėje literatūroje nagrinėti mažai, kartais epizodiškai, aiškinant bendrąjį teisės į privatų gyvenimą turinį ir viešųjų asmenų statusą³. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto magistrantai savo darbuose šios temos atskirai taip pat nenagrinėjo, plačiau aptarti teisės į privatų gyvenimą gynimo būdai⁴.

Šiame darbe analizuojamos naujausios bylos dėl teisės į privatų gyvenimą gynimo, viešųjų asmenų sąvokos problematika, išgaliojus naujajai Visuomenės informavimo įstatymo redakcijai.

Svarbiausi šaltiniai. Darbe remtasi autorių, kurie savo darbuose plačiau ar siauriau nagrinėjo teisės į privatų gyvenimą specifiką, taip pat viešųjų asmenų statusą. Remtasi britų, amerikiečių teisine literatūra. Kadangi darbe daugiausia analizuota teismų praktika, gausiai naudotasi Lietuvos teismų ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika.

---

² Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos pataisos darbų kodekso 41 straipsnio 2 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 2003, Nr. 29-1196).

³ MIKELĖNAS, V. Teisė į privatų gyvenimą In *Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas*. Mokslinės konferencijos medžiaga. Vilnius: Justitia, 2001; JOČIENĖ, D.; ČILINSKAS, K. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius: Petro ofsetas, 2004; MEŠKAUSKAITĖ, L. *Žiniasklaidos teisė: visuomenės informavimo teisė: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004; MEŠKAUSKAITĖ, L. Teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą In *Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė*. Vilnius: MRU leidybos centras, 2003; JOVAIŠAS, K. Žodžio laisvė: problemos ir paradoksai. *Teisės problemos*. 2007, nr.3 (57); ŽIOBIENĖ, E. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta privataus gyvenimo apsauga: informacijos apie viešuosius ir privačius asmenis skirtumai. *Jurisprudencija*, 2002, nr.30 (22); LANKAUSKAS, M. Balansavimas tarp teisės į privatumą ir saviraiškos laisvės Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. *Teisės problemos*, 2007, nr. 2 (56) ir kt.

⁴ OŽERELJEVA, J. *Asmens garbės, orumo ir teisės į privatų gyvenimą civiliniai teisiniai gynimo būdai*, 2006; JARAITE, J. *Viešųjų ir privačių asmenų teisės į atvaizdą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą gynimo lyginamieji aspektai*. 2006.

I. VIEŠOJO ASMENS TEISINIS STATUSAS

1. Viešojo asmens požymiai ir sąvokos problematika

Lietuvoje viešojo asmens sąvoka įstatymu apibrėžta vos prieš pusantrų metų, 2006 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo (toliau - VII) naujai redakcijai⁵. Iki tol viešojo asmens teisinį statusą galima buvo vertinti remiantis teisės doktrinoje, Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) ir negausioje Lietuvos teismų praktikoje suformuluotomis nuostatomis.

Pagal VII viešuoju asmeniu laikomi:

1) valstybės politikas, 2) teisėjas, 3) valstybės ar savivaldybės pareigūnas, 4) politinės partijos ir (ar) asociacijos vadovas, kuris dėl einamų pareigų arba savo darbo pobūdžio nuolat dalyvauja valstybinėje ar visuomeninėje veikloje, 5) arba kitas asmuo, jeigu jis turi viešojo administravimo įgaliojimus ar administruoja viešųjų paslaugų teikimą 6) arba jeigu jo nuolatinė veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams.

Teisės doktrinoje išskirtos dvi viešųjų asmenų grupės: 1) **ex officio** viešieji asmenys, t.y. dėl savo einamų pareigų, veiklos ir visuomeninės padėties nuolat sulaukiantys visuomenės dėmesio ir pagrįstai ją dominantys; 2) **trumpalaikiai** viešieji asmenys, kurie sulaukia visuomenės dėmesio dėl tam tikro įvykio ar poelgio⁶ (pavyzdžiui, savo vaikus nužudžiusi motina ar savižudį išgelbėjęs pareigūnas ir t.t.).

Konstitucinis Teismas savo praktikoje taip pat pateikė viešiesiems asmenims būdingus požymius: 1) šie asmenys dėl einamų pareigų ar savo darbo pobūdžio dalyvauja viešajame gyvenime; 2) jų veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams⁷. Teismas taip pat išvardijo dalį asmenų, kurie laikytini viešaisiais:

- valstybės politikai,
- valstybės tarnautojai,
- politinių partijų vadovai,
- visuomeninių organizacijų vadovai
- bei kiti, atitinkantys aukščiau minėtus požymius.

⁵ Valstybės žinios, 2006, Nr. 82-3254.

⁶ MIKELĖNAS, V.; BARTKUS, G.; MIZARAS, V., et al. *Civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 62.

⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 2002, Nr. 104-4675).

Kadangi Konstitucijoje viešojo asmens sąvokos nėra, Konstitucinis Teismas pareiškė, jog įstatymuose įtvirtindamas viešojo asmens institutą įstatymų leidėjas turi apibrėžti kriterijus, pagal kuriuos tam tikrus asmenis galima priskirti viešiesiems asmenims. Tik pareigos ar dalyvavimas visuomeninėje veikloje savaime nėra laikytini būtinais ar pakankamais kriterijais asmenį laikyti viešuoju⁸.

Aukščiausiasis Teismas, dar iki įsigaliojant VII naujai redakcijai, viešuoju asmeniu įvardijo valstybės ir savivaldybių politikus, “A” ir “B” lygio valdininkus (pareigūnus), politinių partijų ir visuomeninių organizacijų vadovus ir kitus visuomeninėje bei politinėje veikloje dalyvaujančius asmenis⁹. Teismas rėmėsi Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 2, 6, 14 straipsnių nuostatomis¹⁰.

Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarime dėl teismų praktikos nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas¹¹, galima rasti keletą požymių, būdingų viešajam asmeniui: pirmiausia, šie asmenys daro įtaką visuomenės gyvenimui; antra, jiems pavesta spręsti visai visuomenei ar jos daliai svarbius klausimus; trečia, visuomenė turi teisėtą interesą gauti informaciją ir apie įstatymo saugomą šių asmenų privatų gyvenimą.

Lietuvos teismai viešaisiais asmenimis laiko ir byloje dalyvaujančius asmenis, kuriuos prilygina vadinamiesiems trumpalaikiams (“blic”) viešiesiems asmenims¹². Teismų motyvai tokie: 1) teismo posėdžiai vyksta viešai; 2) spauda turi teisę informuoti visuomenę apie bylą nagrinėjimą bei perteikti byloje dalyvaujančių asmenų pasisakymus. Kita vertus, tokia nuostata negali būti absoliuti: net ir skelbiant viešame posėdyje išsakytas mintis, būtina remtis protingumo, proporcingumo ir sąžiningumo principais.

Vertinant įstatymų leidėjo pastangas aiškiai apibrėžti viešojo asmens teisinį statusą ir priskyrimo kriterijus, matyti, jog tai pavyko tik iš dalies.

VII pateiktoje viešojo asmens sąvokoje esama vertinamųjų kriterijų: norint išsiaiškinti asmens “viešumą”, reikalinga įvertinti, ar asmuo daro įtaką “viešiesiems reikalams” ir ar tai daro “nuolatine” veikla. Kokio intensyvumo ir apimties turi būti toji veikla ir ką reiškia “viešieji reikalai”, įstatymų leidėjas nepaaiškina.

Civilinio kodekso (toliau - CK) 22.2 straipsnio antroji dalis numato išlygą, kada nereikia asmens sutikimo dėl jo atvaizdo fiksavimo ir paskelbimo. Išskiriamos kelios

---

⁸ *Ibidem*

⁹ Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 1 “Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas” (Teismų praktika, 1998, Nr.9).

¹⁰ Valstybės žinios, 1995, Nr.33-759.

¹¹ *Cit. op.* 9.

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje *L.Kniukšta v. V.Žutauto leidybinė įmonė "Kriminalistika"*, Nr. 3K-3-988/2001, kat. 20.6.

sąlygos: kai veiksmai susiję su 1) visuomenine asmens veikla; 2) jo tarnybine padėtimi¹³. Bet ir čia nėra detalizuota, kokia turi būti veikla ir kokios asmens pareigos.

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas¹⁴ žodį “*viešas*” aiškina, kaip “*visiems skirtas, visuomenės naudojamas*”, “*atviras, neslaptas*”, o “*reikalą*” įvardija kaip “*rūpimą, reikiamą dalyką, darbą*”. Galima daryti išvadą, jog asmens įtaka turėtų būti daroma visai visuomenei rūpimam, reikiamam dalykui, t.y. asmens viešos ir nuolatinės veiklos rezultatais naudojasi visuomenė ir jos gyvenimas priklauso nuo to asmens veiklos rezultatų.

EŽTT praktikoje viešuoju asmeniu pirmiausia įvardijami politikai, valstybės pareigūnai, kurių veikla svarbi visuomenei dėl jų užimamų pareigų ir galimybių priimti sprendimus, lemiančius valstybės ir jos gyventojų teises bei pareigas. Užsienio šalių autoriai, vertindami EŽTT poziciją dėl viešųjų asmenų statuso, dažniausiai pateikia bylą *Lingens prieš Austriją*¹⁵. Šioje byloje EŽTT išskyrė visuomenės teisę žinoti apie viešuosius asmenis ir teisę praplėsti viešųjų asmenų kritikos ribas labiau negu “paprasto mirtingojo”¹⁶. Viešojo asmens (*ang. public figure, public authority*) atžvilgiu, visuomenė, taip pat ir žiniasklaida, turi galimybę kritikuoti ne tik viešojo asmens veiklą, bet ir jo privatų gyvenimą ar to gyvenimo kai kurias detales.

Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucijoje “Teisė į privatų gyvenimą”¹⁷, kuri buvo priimta praėjus kelioms savaitėms po Velso princesės Dianos žūties, viešaisiais asmenimis įvardijami ne tik politinio, visuomeninio gyvenimo dalyviai. Rezoliucijoje viešieji asmenys yra einantys viešas pareigas ir/arba naudojantys viešąsias lėšas (galima suprasti, valstybės biudžeto), taip pat tie, kurie dalyvauja viešame gyvenime ar politikoje, ekonomikoje, mene, socialinėje veikloje, sporte ar kitose srityse. Vadinasi, viešojo asmens sąvoka Europoje turi “žinomumo” (garsenybės) kriterijų. Žinomas, garsus, populiarus – sinonimai, kurie taikomi asmenims, žinomiems dėl savo pasiekimų, bet nebūtinai reikšmingų visuomenei, t.y. nedarantys realios įtakos “viešiesiems reikalams”. Jungtinėse Amerikos Valstijose (JAV) viešaisiais asmenimis laikomos ir garsenybės, kurios dėl savo gyvenimo būdo, sugebėjimų, reputacijos, profesijos suteikia

¹³ Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

¹⁴ *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Redaktorių kolegija. 4-asis leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, p. 651 ir p. 931.

¹⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Lingens v. Austria*, pareiškimo Nr. 9815/82.

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ Europos Tarybos Parlamentinės asamblėjos 1998 m. birželio 26 d. rezoliucija “Right to privacy”, Nr.1165(1998) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. sausio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA70/ERES428.htm>>.

visuomenei pagrįstą ir teisėtą interesą žinoti apie jų privatų gyvenimą¹⁸. Ir tai logiška, nes, eidamas į viešumą, asmuo žino ar turėtų žinoti, kad padidintas dėmesys jo privačiam gyvenimui yra duoklė už viešumą, populiarumą ir sėkmę.

Akivaizdu, kad ir apibrėžus viešojo asmens sąvoką įstatyme, interpretacijoms, kas yra viešasis asmuo – labai daug erdvės. Pirmiausia, tai lemia pačios sąvokos padiktuoti vertinamieji požymiai: “nuolat dalyvauja valstybinėje ar visuomeninėje veikloje”, “nuolatinė veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams”.

Kadangi viešojo asmens sąvoka yra palyginti nauja, ji per mažai nagrinėta ir teismų praktikoje. Objektivi priežastis - per mažai būta bylų, susijusių su viešojo asmens statusu. Subjektyvi - tikėtina, kad patys viešieji asmenys dar tik pradeda įsisąmoninti, kokios yra jų teisių ribos, be to, žinomi asmenys gali klaidingai save priskirti prie viešųjų ir todėl nebandyti ginti savo teisių.

Lietuvos teismų praktikoje viešasis asmuo dar pavadinamas ir viešu subjektu¹⁹. Be to, teismai, vertindami asmens viešumą, remiasi ir tokiais kriterijais, kaip “žymus verslininkas ir žinomas visuomenei asmuo”²⁰.

Iki įsigaliojant VII naujai redakcijai (2006 m. rugsėjo 1 d.) teismai viešajam asmeniui priskirdami verslininką remdavosi objektyviais kriterijais: 1) daromos įtakos (“kuriam priklauso tarptautinė alkoholio gamybos ir prekybos importo bendrovė“, kuris „pretendavo įsigyti vienos iš stambiausių Lietuvos įmonių akcijų, kurios veikla yra griežtai prižiūrima ir reglamentuojama teisės aktais”)²¹; 2) žinomumo visuomenėje („apie asmenį nuolat rašoma įvairių valstybių spaudoje“). Minėti argumentai leido pagrįstai pripažinti asmenis viešaisiais, o privačių duomenų paskleidimą apie juos - pagrįstu visuomenės interesu žinoti tokią informaciją. Dabar, remiantis viešojo asmens sąvoka, esančia VII, „žymumas“ ar „žinomumas“ negali būti lemiami kriterijai nustatant asmens statusą.

Vargu, ar įmanoma apibrėžti ir tiksliai nustatyti visus kriterijus, kuriais remiantis, asmuo būtų priskiriamas viešajam. Viena vertus, tai nenaudinga visuomenei, kuri turi teisę žinoti, kaip juos atstovauja politikai, valstybės pareigūnai, kokias interesų grupes gina, kokie jų politiniai, ekonominiai, asmeniniai ryšiai su asmenimis, galinčiais turėti

¹⁸ MIKELĖNAS, V. Teisė į privatų gyvenimą ir jos gynimas. In *Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas*. Mokslinės konferencijos medžiaga. Vilnius: Justitia, 2001, p. 62-63.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje *V. Pauliukas v. UAB „Respublikos leidiniai“*, Nr. 3K-3-537/2005, kat. 26.6; 95.2; 106.1; 114.11.

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje *B. Gudelis v. UAB „Veidas“*, Nr. 3K-3-560/2001, kat. 20.7.

²¹ Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *J. S. v. UAB „Veido“ periodikos leidykla*, Nr. 2-322-45/2007, kat. 26.6, 26.7, 26.8.

įtakos viešiesiems sprendimams. Pateikus baigtinį viešųjų asmenų sąrašą, kiltų pavojus demokratijai: šiuolaikiniame pasaulyje daugeliu atveju įtaką valstybės gyvenime daro ne politikai, valstybės pareigūnai, bet verslo struktūros, remiančios politines jėgas ar valdančios valstybių ekonomiką - turinčios realią įtaką „viešiesiems reikalams“.

Kita vertus, siekiant apsaugoti vieną iš svarbiausių asmens teisių – teisę į privatų gyvenimą, atsiranda pavojus, kad viešųjų asmenų atžvilgiu šios teisės apsaugos ribos gali sunykti ir privati informacija, kuri iš tiesų neturės jokio visuomeninio ar pagrįsto intereso, bus paskleidžiama viešai. Galima pritarti pozicijai, jog VIĮ 14 straipsnio 3 dalyje suformuluotas leidimas skelbti informaciją be asmens sutikimo, kai ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus to asmens gyvenimo aplinkybes asmenines sąvybes, gali kelti didžiausių problemų²².

2. Kada tampama viešuoju asmeniu

Jeigu buvusi Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento meilužė Monika Levinsky šiandien pareikštų, jog ji yra privatus, o ne viešasis asmuo, amerikiečiai galbūt: a) skaniai nusijuoktų, nes jos privatus gyvenimas iškedentas kilus sekso skandalui Baltuosiuose Rūmuose; b) susirūpintų demokratija senosios demokratijos šalyje; c) organizuotų feminisčių judėjimo akciją, skirtą paremti nuo vyrų valdžios nukentėjusiai Monikai. Lietuvoje žinoma R. Smailytės, išgarsėjusios pažintimis su politikais, istorija. Tapusi viešuoju asmeniu, ši moteris iš to sugebėjo gauti naudos: pristatyti savo vardo brendį, tapti televizijos laidų vedėja. Minėtas moteris galima laikyti trumpalaikiais viešaisiais asmenimis, kurie sulaukia išskirtinimo dėmesio dėl savo poelgių. Nuo kurios akimirkos asmuo praranda privataus asmens statusą? Atsakymą galima paremti viešojo asmens sąvokoje pateiktomis sąlygomis: 1) kai asmuo užima tam tikras pareigas; 2) kai jis dalyvauja visuomeniniame gyvenime; 3) kai savo nuolatine veikla daro įtakos viešiesiems reikalams, - tada jis tampa viešuoju.

Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegija nagrinėjo administracinę bylą pagal Vyriausiosios rinkimų komisijos (VRK) skundą Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai (VDAI)²³. VRK manė, kad skelbdama privataus pobūdžio informaciją rinkimų tikslais neribotą laiką (šiuo atveju kalbama apie internete pateikiamus privačius duomenis apie šeimą, turtą ir kita), nepažeis kandidato teisių ir

²² JOČIENĖ, D; ČILINSKAS, K. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius: UAB „Petro ofsetas“, 2004, p. 95.

²³ Vilniaus apygardos administracinis teismas *Teismas atmetė Vyriausiosios rinkimų komisijos skundą* [interatyvus]. [Žiūrėta 2008 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vaateismas.lt/index.php/lt/38938/>>.

teisėtų interesų. Argumentas - kandidatuodamas asmuo siekia valstybei ir visuomenei reikšmingų pareigų ir, pateikdamas VRK duomenis apie save, žino, supranta ir sutinka, kad jie būtų pavišinti ir prieinami visiems ne tik internete, bet ir kitose informacijos sklaidimo priemonėse įvairiomis tokios informacijos pateikimo formomis. Esant šiuolaikinėms informacinėms technologijoms, neįmanoma reikalauti uždrausti, kad asmens sutikimu vieną kartą pavišinta informacija ateityje būtų kaip nors ribojama. VRK iki šiol skelbdavo kandidatų gimimo datas, gyvenamąją vietą, duomenis apie išsilavinimą, šeimyninę padėtį bei rinkimų metu galiojusį išrašą apie turto ir pajamų deklaracijoje nurodytus pagrindinius duomenis.

Bet VDAI prašė atmesti skundą kaip nepagrįstą ir teismui paaiškino: asmens duomenų naudojimas kitais tikslais, nei tie, kuriais asmens duomenys buvo surinkti, prieštarauja Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme įtvirtintam asmens duomenų tvarkymo principui²⁴. Teismas pripažino, kad kandidatas į Seimo narius tampa viešuoju asmeniu, jeigu laimi rinkimus, tačiau kandidatu buvusio asmens neišrinkimas ir paties kandidato statuso praradimas asmenį daro neviešu.

Teismo argumentas, kad rinkimų nelaimėję kandidatai praranda ne tik kandidato statusą, bet ir viešojo asmens statusą - per silpnas, netinkama remtis tik sėkme ar nesėkme rinkimuose. Teisės doktrinoje pripažįstama, kad asmens privataus gyvenimo dalis nėra informacija, skelbiama viešuose registruose, pavyzdžiui, asmens gimimo data, lytis, šeimyninė padėtis ir panašūs duomenys. Jeigu į rinkimus einančių kandidatų biografijas, duomenis apie jų deklaruojamą turtą, paskelbtus VRK tinklalapyje, prilygintume tai informacijai, kuri skelbiama viešuose registruose, galima būtų ginčyti teismo argumentus. Informacija, kuri skelbiama viešai (VRK viešame registre) yra pateikiama tam, kad būtų galima indentifikuoti asmenį, kad ji būtų prieinama suinteresuotiems asmenims. Kita vertus, jeigu į politiką einantys asmenys laisva valia pasirinko tokį kelią ir rinkimų kampanijos metu pavišino privataus gyvenimo informaciją, jų staigus poreikis privatumui, atrodo perdėtas. Tai ką patys paskelbė viešai, jau nebėra privatu, nes tai objektyviai nebeįmanoma.

Žurnalistų etikos inspektorius, nagrinėdamas skundą dėl vieno dienraščio publikacijose „Marčiulionis – naujos moters glėbyje/Šaras rado naują meilę“ ir „Poravimosi metas“ paskelbtos informacijos, atmetė leidinio argumentą, kad žinomas krepšininkas Š. M. – viešasis asmuo ir publikacijoje spausdinamos jo, kaip viešojo asmens, nuotraukos (nepriklausomai nuo to, kad į kadra pateko ir kitas asmuo, t.y. skundo pareiškėja) bei

---

²⁴ *Ibidem*

aprašytos jo, kaip viešojo asmens, gyvenimo aplinkybės²⁵. Žurnalistų etikos inspektorius rėmėsi pareigų kriterijumi: Š. M. nuo 1999 metų balandžio 14 dienos nustojo eiti Nepaprastojo pasiuntinio ir įgaliotojo ministro specialiesiems pavedimams humanitarinių, verslo, kultūros ir sporto ryšių plėtrai su JAV pareigas. Todėl paskelbimo metu jis buvo laikomas privačiu asmeniu. Inspektorius nenagrinėjo kitų argumentų: pavyzdžiui, to, kad Š. M. yra pasaulyje žinomas krepšininkas, buvęs šalies krepšinio rinktinės narys, turintis privačią krepšinio mokyklą, be to, ne kartą pats viešai kalbėjęs apie savo skyrybas, meilę vienai, po to - kitai moteriai. Jis pats akylai nesaugojo savo privataus gyvenimo ir įpratino visuomenę prie viešų pasakojimų apie privatų gyvenimą.

Skirtingai viešojo asmens sąvoką interpretuoja ir teismai. Civilinėje byloje *G. Grudzinskienė prieš UAB "Lietuvos rytas"*²⁶ buvo nagrinėtas galimas teisės į atvaizdą ir teisės į privatų gyvenimą pažeidimas. Laikraščio „Lietuvos rytas“ straipsnyje buvo išspausdinta ieškovės vyro J. G. nuotrauka ir paskelbti teiginiai apie privatų gyvenimą: „...su trečiąja J. Grudzinsko žmona...“, „J. Grudzinskas jau buvo kartą vedęs, turėjo du vaikus“, „Vyras išgerdavo, grįžęs namo naktį versdavo žmoną bendrauti“. Ieškovas, kurį po mirties atstovavo žmona, siekė prisiteisti 100000 Lt neturtinės žalos atlyginimą (po 50000 Lt už kiekvieną deliktą).

Vilniaus miesto trečiasis apylinkės teismas pripažino, kad buvo pažeista teisė į atvaizdą ir teisė į privatų gyvenimą. Teismas priteisė iš atsakovo UAB "Lietuvos rytas" 30573 Lt. Byloje teismas rėmėsi Konstitucijos 22 straipsniu, Konvencijos 8 straipsniu, CK 2.23 straipsniu, kuris reglamentuoja privataus gyvenimo neliečiamumą, ir tuo, kad informacija apie asmens privatų gyvenimą gali būti skelbiama tik jo sutikimu. Ieškovas sutikimo nedavė, bet jo fotografija, daryta ne viešoje vietoje, o namuose, šeimyninėje aplinkoje, ir žinios apie jo privatų gyvenimą buvo publikuotos. Teismas konstatavo, kad J. G. nėra *ex officio* viešasis asmuo, nors jis užsiima advokato praktika.

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino ir priėmė visiškai naują. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad informacija, skelbiama viešuose registruose nėra privataus gyvenimo dalis, nes tokia informacija tampa vieša. Kolegijos nuomone, teiginiai "...su trečiąja žmona...", "jau buvo kartą vedęs, turėjo du vaikus" pripažintini vieša informacija. Teiginys "Vyras išgerdavo, grįžęs namo naktį versdavo žmoną bendrauti" susijęs su privačiu gyvenimu, tačiau, teismo sprendimu, atsižvelgiant į asmens einamas pareigas ar padėtį visuomenėje,

²⁵ Žurnalistų etikos inspektorius 2007 m. vasario 8 d. sprendimas "Dėl publikacijose „Marčiulionis – naujos moters glėbyje/Šaras rado naują meilę“ ir „Poravimosi metas“ („L.T.“, 2006-11-18, Nr. 215) paskelbtos informacijos”, Nr. SPR-4.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje *G. Grudzinskienė v. UAB "Lietuvos rytas"*, Nr. 3K-3-87/2004 m., kat. 20.7.

tokios informacijos skleidimas atitinka teisėtą ir pagrįstą visuomenės interesą žinoti. Kolegija nurodė, kad tuo metu, kai buvo išspausdintas straipsnis, J. G. buvo advokatu, kuriam keliami ypatingi reikalavimai – būti nepriekaištingos reputacijos (Advokatūros įstatymo 7 straipsnis), laikytis Advokatų profesinės etikos kodekso nuostatų (Advokatūros įstatymo 5 straipsnis). Advokato priesaika įpareigoja advokatą savo elgesiu nepakenkti advokato vardui (Advokatūros įstatymo 19 straipsnis)²⁷. Kolegija padarė išvadą: egzistuoja viešasis interesas, kad advokatas savo asmeniniu elgesiu nežemintų savo profesijos ir advokato vardo. Visuomenė turinti teisę žinoti, kaip elgiasi jos atstovas ne tik visuomenėje, bet ir privačiame gyvenime, nes tai gali turėti įtakos objektyviai visuomenės nuomonei apie konkretų viešąjį asmenį. Kolegijos nuomone, pirmosios instancijos teismas nepagrįstai susiaurino viešojo asmens sampratą.

Apeliacinės instancijos teismas taip pat nepripažino, kad ieškovo nuotraukos paskelbimas be jo sutikimo yra privataus gyvenimo pažeidimo faktas, kadangi nuotrauka buvo panaudota kaip vaizdinė priemonė, suteikiant informaciją apie straipsnyje išdėstytus faktus, liečiančius viešąjį asmenį. Nuotraukos publikavimas pateisintas viešuoju interesu.

Bylą nagrinėjęs Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad laikraštis straipsniu siekė per konkrečius asmenis atkreipti dėmesį į opią visuomenės problemą – smurtavimą šeimose, o ne pažeminti ieškovą²⁸.

Teismas pripažino, kad yra dviejų lygiaverčių konstitucinių vertybių – teisės į privatų gyvenimą ir visuomenės teisės žinoti konfliktas. Bet teisėjų kolegijos nuomone, nebuvo pagrindo ieškovo kaip advokato laikyti viešuoju asmeniu. Jo padėtis įvertinta, kaip “specifinė padėtis visuomenėje”, todėl informacijos apie ieškovo privatų gyvenimą paskleidimas atitiko teisėtą ir pagrįstą visuomenės interesą žinoti. Teismas pripažino, jog privačios informacijos paskelbimas buvo proporcingas teisėtam tikslui pasiekti.

Šis ginčas peržengė Lietuvos teisinės sistemos ribas ir pasiekė Strasbūrą. EŽTT perdavė Vyriausybei Gražinos Grudzinskienės pareiškimą (Nr. 31438/04) dėl Konvencijos 8 straipsnyje (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) garantuotų teisių tariamo pažeidimo. Pareiškėja teigia, kad informacijos paskelbimas šalies dienraštyje apie jos velionio vyro privatų ir šeimos gyvenimą pažeidė jos pačios, jos vyro bei jų šeimos teisę į privatumą. Pareiškėja skundžiasi ir dėl to, kad be jos vyro sutikimo buvo paviešinta jo šeimos nuotrauka, nesusijusi su dienraščio publikacija. Pareiškėjos teigimu, informacija publikacijoje nebuvo objektyvi ar susijusi su tariama publikacijoje

---

²⁷ *Ibidem*

²⁸ *Cit. op. 26.*

nagrinėjama problema – smurtu šeimoje, informacijos apie asmens privatą gyvenimą paskelbimas nebuvo nei būtinas, nei proporcingas.

Teismas, vadovaudamasis Konvencijos 29 straipsnio 3 dalimi, iš karto spęs dėl pareiškimo priimtino bei esmės²⁹.

Tai, kad Lietuvos teismai skirtingai vertino tas pačias aplinkybes, liudija apie teisminės praktikos dėl viešųjų asmenų statuso stoką. Neaiškumą kelia kasacinio teismo agrumentas, kad advokato padėtis – “specifinė padėtis visuomenėje”, bet nemato pagrindo jį pripažinti viešuoju asmeniu. Jeigu advokatas nelaikomas viešuoju asmeniu, vadinasi, jam taikomi privataus asmens apsaugos standartai, o ne “specifiniai”. Kita vertus, jeigu publikacija laikrašyje siekta analizuoti smurtą šeimoje, turėjo būti pateikiami įrodymai, kad smurtauja advokatas savo šeimoje. Tai reikštų, kad jis atliko priešingą teisei veiką ir todėl negalėjo tikėtis privatumo.

---

²⁹ Teisingumo ministerija *Europos Žmogaus Teisių Teismas perdavė skundą prieš Lietuvą dėl teisės į privatą gyvenimą tariamo pažeidimo* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tm.lt/default.aspx?item=stras_news>.

II. TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

1. Konstitucinė vertybė

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, teisė į privatų gyvenimą pirmiausia buvo suformuluota Konstitucijoje. Jos 22 straipsnis garantuoja, kad žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas ir apibrėžiama siaura ginamo privataus gyvenimo sfera - asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas³⁰. Konstitucijoje įtvirtinta, kad informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą.

Ginamų privataus gyvenimo sričių yra ir kituose Konstitucijos straipsniuose: 19 str. reglamentuojama žmogaus teisė į gyvybę; 20 str. – asmens laisvės neliečiamumas; 21 str. – ginamas asmens neliečiamumas ir pagarba jo orumui; 24 str. – ginamas žmogaus būsto neliečiamumas, 26 str. – minties, tikėjimo ir sąžinės laisvės nevaržymas ir t.t.

Konstitucinė privataus gyvenimo apsauga reiškia, kad žmogus gali laisvai gyventi šeimoje, nutraukti santuoką, neformaliai bendrauti su draugais, užmegzti ir palaikyti ryšius su kitais žmonėmis, turėdamas galimybę ugdyti ir realizuoti save kaip asmenybę³¹. Kiekvienas asmuo turi būti apsaugotas nuo jo privataus gyvenimo detalių kėlimo į viešumą.

Pagal Konstituciją privatus žmogaus gyvenimas – tai individo asmeninis gyvenimas: gyvenimo būdas, šeimyninė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais asmenimis, individo pažiūros, įsitikinimai, įpročiai, jo fizinė bei psichinė būklė, sveikata, garbė, orumas ir kita³².

Konstitucijos 22 straipsnio normose įtvirtintas žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumas suponuoja asmens teisę į privatumą, kuri apima asmeninio, šeimos ir namų gyvenimo, garbės ir reputacijos neliečiamumą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir taip toliau.³³

³⁰ Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

³¹ JOVAIŠAS, K., *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras: I dalis*. Vilnius: Teisės institutas, K. Jovaišo Pl., 2000, p. 163.

³² *Cit. op. 2.*

³³ Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 2003, Nr. 104-4675).

Savavališkai ir neteisėtai kišantis į žmogaus privatų gyvenimą kartu yra kėsiniamas į jo garbę bei orumą³⁴. Vadinasi, teisė į privatų gyvenimą yra siejama ir su garbės bei orumo apsauga. Bet šiame darbe teisės į garbės ir orumo turinys ir ypatybės nenagrinėjama, atsižvelgiant į išangoje jau paminėtą motyvą: tai – savarankiška neturtinė teisė, kurią išskiria CK. Garbę ir orumą galima pažeisti paskleidus tikrovės neatitinkančią informaciją, o privatų gyvenimą, jeigu lygintume tuo pačiu aspektu, – teisingą informaciją, bet neturint asmens sutikimo.

Konstitucijos 22 straipsnio 3 dalies nuostata „informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą“, taip pat 4 dalies nuostata „įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą“ yra vienos svarbiausių asmens privataus gyvenimo neliečiamybės garantijų. Jomis asmens privatus gyvenimas saugomas nuo valstybės, kitų institucijų, jų pareigūnų, taip pat kitų asmenų neteisėto kišimosi.

2. Teisė į privatų gyvenimą Lietuvos įstatymuose

CK teisė į privatų gyvenimą apibūdinama kaip specifinė fizinio asmens civilinė teisė. Ji aiškinama per asmenines neturtines teises: teise į vardą, teise į atvaizdą, teise į privatų gyvenimą ir jo slaptumą, asmens garbę ir orumą, asmens teisę į kūno neliečiamumą ir vientisumą, fizinio asmens laisvę, asmens teisę pakeisti lytį.

CK 2.23 straipsnis pakartoja konstitucinę nuostatą, kad fizinio asmens privatus gyvenimas neliečiamas, ir kad informacija apie asmens privatų gyvenimą gali būti skelbiama tik jo sutikimu.

Minėto straipsnio 2 dalis apibūdina kai kurias privataus gyvenimo sritis. Tai:

- asmens gyvenamosios ir kitokios patalpos,
- aptverta privati teritorija,
- neteisėtas asmens stebėjimas,
- neteisėtas asmens ar jo turto apieškojimas,
- asmens telefoninių pokalbių, susirašinėjimo ar kitokios korespondencijos bei asmeninių užrašų ir informacijos konfidencialumo pažeidimas,
- duomenų apie asmens sveikatos būklę paskelbimas pažeidžiant įstatymų nustatytą tvarką bei kitokie neteisėti veiksmai.

---

³⁴ Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Valstybės žinios, 1999, Nr. 90-2662).

Teisė į privatų gyvenimą asmeniui leidžia pačiam spręsti, kokią informaciją ir kiek jos atskleisti viešai apie savo privatų gyvenimą. Privatus gyvenimas – tai kiekvieno žmogaus teisė gyventi taip, kaip jis nori, užmegzti ir palaikyti ryšius su kitais asmenimis, būti apsaugotam nuo savavališko kišimosi į jo asmeninį gyvenimą, šio gyvenimo detalių kėlimo į viešumą. Tai sritis, kuri dėl savo asmeninio, emocinio pobūdžio negali būti formalizuota, apibrėžta privalomomis vykdyti taisyklėmis. Privataus gyvenimo laisvė – tai visiems naudingas pripažinimas, kad yra egzistencijos erdvė, kuri priklauso pačiam žmogui ir į kurią įžengti kitiems gali būti draudžiama³⁵.

Privatu reiškia – ne vieša. Tai sritis, kur asmuo turi teisę būti paliktas vienas ir kur visuomenė neturi teisės kištis. Jis pats reguliuoja ir valdo savo vidinius šeimos santykius, renkasi lytinį, dvasinį, religinį gyvenimą ir taip toliau.

Sprendžiant iš Lietuvos teismų praktikos dėl teisės į privatų gyvenimą gynimo, daugiausia bylų susiję su visuomenės informavimo priemonėmis, kurios minėtą teisę pažeidžia paviešindamos privataus gyvenimo faktus, spausdindamos privataus turinio nuotraukas. Klaidinga manyti, kad daugiausia pažeidimų šioje srityje padaro žiniasklaida, tačiau viešumas, privačios informacijos paskleidimas didelei auditorijai, yra matomas ir sukelia ryžtingesnį atsaką ginant teisę į privatų gyvenimą, negu, tarkim, nuolatinis neteisėtas privačių duomenų reikalavimas pildant įvairius dokumentus, anketas, pareiškimus ir taip toliau.

Kai teisė į privatų gyvenimą yra pažeidžiama paskleidus informaciją per visuomenės informavimo priemones, šalia kitų įstatymų taikomas ir VII. Jis apibrėžia privataus gyvenimo, taip pat privataus pobūdžio informacijos sąvokas. Jame privataus pobūdžio informacija tai – neskelbtina informacija apie žmogaus asmeninį ir jo šeimos gyvenimą, jo sveikatą ir kita³⁶. Kokia toji neskelbtina informacija, galima spręsti iš įstatyme pateikiamos privataus gyvenimo sąvokos. Privatus gyvenimas tai: 1) asmeninis žmogaus, 2) jo šeimos gyvenimas, 3) gyvenamoji aplinka, kurią sudaro asmens gyvenamoji patalpa, jai priklausanti privati teritorija ir kitos privačios patalpos, kurias asmuo naudoja savo ūkinei, komercinei ar profesinei veiklai, 4) asmens psichinė ir 5) fizinė neliečiamybė, 6) garbė ir reputacija, 7) slapti asmeniniai faktai, 8) asmens fotonuotraukos ar kiti atvaizdai, 9) asmens sveikatos informacija, 10) privatus susirašinėjimas ar kitoks susižinojimas, 11)

---

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *N.Vaitkienė v. UAB "Kauno diena"*, Nr. 3K-3-461/2001, kat. 16.9, 20.6, 20.7.

³⁶ *Cit. op. 5.*

asmens pažiūros, įsitikinimai, įpročiai ir kiti duomenys, kuriuos galima naudoti tik jam sutikus³⁷.

Pagal VII 14 straipsnį, rengiant ir platinant viešąją informaciją, privaloma užtikrinti žmogaus teisę į privataus pobūdžio informacijos apsaugą.

Teisę į privatų gyvenimą gina Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas³⁸, kuris nuo priėmimo datos (1996 metų) buvo ne kartą keistas ir tobulintas. Nuo 2009 metų sausio 1 dienos įsigalios nauja įstatymo redakcija, kurioje praplėstos privataus gyvenimo apsaugos ribos. Pats įstatymas skirtas ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę tvarkant asmens duomenis. Įstatyme asmens duomenimis laikoma bet kuri informacija, susijusi su fiziniu asmeniu, kurio tapatybė yra žinoma arba gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyta pasinaudojant tokiomis duomenimis, kaip asmens kodas, vienas arba keli asmeniui būdingi fizinio, fiziologinio, psichologinio, ekonominio, kultūrinio ar socialinio pobūdžio požymiai.

Kaip atskira duomenų kategorija, kuriai taikoma padidinta apsauga, yra ypatingi asmens duomenys. Tai – duomenys, susiję su fizinio asmens rasine ar etnine kilme, politiniais, religiniais, filosofiniais ar kitais įsitikinimais, naryste profesinėse sąjungose, sveikata, lytiniu gyvenimu, taip pat informacija apie asmens teistumą. Duomenų teikimu laikomas duomenų atskleidimas padarant juos prieinamus, išskyrus duomenų atskleidimą per visuomenės informavimo priemones. Šioje srityje kontrolė patikėta ir Žurnalistų etikos inspektoriumi³⁹.

Naujoje Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo redakcijoje apibrėžtos taisyklės, kaip ir kada asmenys gali būti stebimi vaizdo kamerų. Vaizdo stebėjimas gali būti vykdomas tik siekiant užtikrinti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, apginti asmenų gyvybę, sveikatą, turtą ir kitas asmenų teises ir laisves, tačiau tik tais atvejais, kai kiti būdai ar priemonės yra nepakankamos ir (arba) netinkamos siekiant išvardytų tikslų ir jeigu duomenų subjekto interesai nėra svarbesni.

Darbo vietoje kameros gali būti tik tada, kai dėl darbo specifikos būtina užtikrinti asmenų, turto ar visuomenės saugumą ir kitais atvejais, kai kiti būdai ar priemonės yra nepakankamos ir (arba) netinkamos siekiant išvardytų tikslų.

Įstatymu nuo 2009 metų pradžios bus draudžiama stebėti asmenį tokiose vietose, kur jis pagrįstai tikisi absoliučios privatumo apsaugos ir kur toks stebėjimas žemintų žmogaus orumą (pavyzdžiui, tualetuose, persirengimo kambariuose ir panašiose vietose).

---

³⁷ *Ibidem*

³⁸ Valstybės žinios, 2008, Nr. 22-804, X-1444.

³⁹ *Ibidem*

Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas⁴⁰ gina autorių asmeninės neturtinės ir turtinės teises: autorystės teisę, teisę į autoriaus vardą, kūrinio neliečiamybę, kad bet koks pasikėsinimas į kūrinį nepažeistų autoriaus garbės.

Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas⁴¹ riboja asmens sveikatos informacijos viešumą norint užtikrinti asmens privataus gyvenimo ir jo asmens sveikatos paslapties neliečiamumą. Šiuo įstatymu yra draudžiama skelbti visuomenės informavimo priemonėse informaciją apie asmens sveikatą be raštiško jo sutikimo.

Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas⁴² pripažįsta, kad pacientų privatus gyvenimas yra neliečiamas. Informacija apie pacientų gyvenimo faktus gali būti renkama pacientų sutikimu ir tik tuo atveju, jei tai yra būtina diagnozuoti ligą, gydyti ar slaugyti.

Remiantis įstatymu, visa informacija apie paciento buvimą sveikatos priežiūros įstaigoje, gydymą, sveikatos būklę, diagnozę, prognozes ir gydymą, taip pat visa kita asmeninio pobūdžio informacija apie pacientą turi būti laikoma konfidencialia net ir po paciento mirties⁴³.

Mažiau detalizuota teisė į privatų gyvenimą yra Psichikos sveikatos priežiūros įstatyme⁴⁴, kuriame įtvirtinta pacientų teisė į informacijos apie jų sveikatą konfidencialumą. Biomedicininį tyrimų etikos įstatymas⁴⁵ nurodo, kad biomedicininiai tyrimai gali būti atliekami tik turint rašytinį tiriamojo asmens sutikimą. Be to, informacija, gauta atliekant biomedicininį tyrimą, apie tiriamojo sveikatos būklę, diagnozę, prognozę, gydymą ir kitus su tiriamojo sveikata susijusius asmeninio pobūdžio faktus yra konfidenciali. Įstatyme numatyta išlyga - informacija, gauta atliekant biomedicininį tyrimą, apie tiriamojo sveikatos būklę, diagnozę, prognozę, gydymą ir kitus su tiriamojo sveikata susijusius asmeninio pobūdžio faktus nelaikoma konfidencialia ir gali būti paskelbta be tiriamojo asmens sutikimo, jei paskelbus tokią informaciją nebus galima identifikuoti tiriamojo⁴⁶.

Teisės į privatų gyvenimą apsaugai skirta dėmesio ir Baudžiamajame kodekse⁴⁷: 165 str. “Neteisėtas asmens būsto neliečiamumo pažeidimas”; 166 str. “Neteisėtas susirašinėjimo, kitokių pranešimų, siuntų ar pokalbių telefonu slaptumo pažeidimas”; 167

---

⁴⁰ Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598, Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125.

⁴¹ Valstybės žinios, 1994, Nr. 63-1231.

⁴² Valstybės žinios, 1996, Nr. 102-2317, Valstybės žinios, 2004, Nr. 115-4284.

⁴³ *Ibidem*

⁴⁴ Valstybės žinios, 1995, Nr. 53-1290.

⁴⁵ Valstybės žinios, 2000, Nr. 44-1247.

⁴⁶ *Ibidem*

⁴⁷ Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-274.

str. “Neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas”; 168 str. “Neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ar panaudojimas” ir kiti.

3. Privataus gyvenimo ribos pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką

Teisę į privatų gyvenimą gina ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (Konvencija). Ji yra sudedamoji Lietuvos teisinės sistemos dalis, taikoma tiesiogiai kartu su nacionaliniais įstatymais, reguliuojančiais teisės į privatų gyvenimą gynybą. Konvencijos 8 straipsnis “Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą” garantuoja, jog “kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir jo šeimos gyvenimas, buto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas”⁴⁸.

Visus Konvencijos aiškinimo ir taikymo klausimus apima EŽTT jurisdikcija. Teismo priimtais sprendimais, kuriais aiškinamos Konvencijos nuostatos bei jų taikymo klausimai, vadovaujasi ir Lietuvos teismai.

EŽTT konstatavo, jog apibrėžti privataus gyvenimo sąvoką, nėra nei galimybės, nei būtinybės. Byloje *Niemietz prieš Vokietiją*⁴⁹ Teismas pripažino, jog būtų per siaura privatų gyvenimą apriboti “intymiu rateliu”. Tai neįmanoma, nes kiekvienas (arba beveik kiekvienas) gyvena bendruomenėje, neatsiribojęs nuo išorinio pasaulio. Teismo nuomone, asmeninio gyvenimo gerbimas yra ir individo teisė užmegzti bei plėtoti santykius su kitais žmonėmis. Minėtos bylos sprendime Teismas neatskyrė privataus gyvenimo sąvokos nuo komercinės ar profesinės veiklos, nes būtent darbe žmonės turi daugiausia progų užmegzti ryšius su aplinkiniais. Kadangi byla buvo susijusi su krata advokato kontoroje, teismas išskyrė privatumą vadinamųjų laisvųjų profesijų srityje, taip vertindamas ir advokato profesinę veiklą. Vienas iš Teismo argumentų – dažnai neįmanoma nubrėžti ribą, kur prasideda privati, o kur baigiasi profesinė veikla, nes ir namuose galima atlikti su profesija susijusius darbus.

Kadangi Konvencija, priimta 1950 metais, yra gyva, kintanti ir prisitaikanti prie sparčiai kintančio pasaulio ir jo vertybių, EŽTT savo praktikoje naudoja dinamiško Konvencijos aiškinimo principą ir taip praplečia ginamų teisių turinį. Konvencijos 8 straipsnis tampa “guminis”, nes teisės į privatų gyvenimą pažeidimai fiksuojami tokiose srityse, kurios anksčiau nebuvo aktualios, pavyzdžiui, seksualinių mažumų diskriminacija, teisinės naujos tapatybės nepripažinimas transseksualų atžvilgiu.

⁴⁸ Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987.

⁴⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Niemietz v. Germany*, pareiškimo Nr. 251-B.

1992 metų byloje *B. prieš Prancūziją* EŽTT pripažino, kad asmenų apsisprendimą pakeisti lytį ir įgyti naują teisinę tapatybę yra svarus argumentas, kurio reikia paisyti⁵⁰.

Lietuva, iki šiol nepriėmusi lyties keitimo įstatymo, EŽTT pralaimėjo byloje *L. prieš Lietuvą*⁵¹ dėl Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo būtent lyties keitimo klausimu. CK yra nustatyta teisė keisti lytį, tačiau nėra priimtas specialus įstatymas, kuris reglamentuotų lyties keitimo sąlygas ir tvarką. EŽTT nuomone, dėl tokios įstatymų leidybos spragos pareiškėjui Lietuvoje nėra prieinamos tinkamos medicinos priemonės, todėl jis atsidūrė „kankinančioje nežinioje“, nes jam atlikta tik dalinė lyties keitimo operacija, pakeisti tik kai kurie asmens dokumentai.

Tęsdamas savo argumentaciją dėl Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo, Teismas pažymėjo, kad delsimas priimti specialų įstatymą galėtų būti pateisintas valstybės finansiniais sunkumais, tačiau praėjo daugiau nei ketveri metai nuo atitinkamos CK nuostatos įsigaliojimo. Be to, atsižvelgiant į tai, kad, neoficialiais Teismo duomenimis, tokių asmenų, kaip L., Lietuvoje tėra apie 50, nelaikytina, kad valstybei tai būtų per didelė finansinė našta. Teismas konstatavo, kad šioje byloje nebuvo užtikrintas tinkamas balansas tarp pareiškėjo teisės ir viešojo intereso⁵².

Privataus gyvenimo sferoje atsidūrė ir didelis aplinkos užterštumas. Byloje *Lopez Ostra prieš Ispaniją*⁵³, Teismas išsakė nuomonę, jog didelė žala aplinkai gali paveikti asmens gerovę ir iš jo atimti galimybę naudotis savo gyvenamuoju būstu, taip pakenkti jo privačiam ir šeimos gyvenimui.

Savo nuomonę dėl privataus gyvenimo sampratos ne kartą yra išsakiusi ir Europos žmogaus teisių komisija. Jos požiūriu, teisė į pagarbą asmens privačiam gyvenimui turi garantuoti kiekvienam individui sferą, kurioje jis galėtų jaustis ir ugdyti save kaip asmenybę. Asmuo turi turėti galimybių palaikyti įvairius santykius su kitais, įskaitant ir seksualinius⁵⁴.

---

⁵⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. kovo 25 d. sprendimas byloje *B. v. France*, pareiškimo Nr. 232-C.

⁵¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. rugsėjo 11 d. sprendimas byloje *L. v. Lithuania*, pareiškimo Nr. 27527/03.

⁵² *Ibidem*

⁵³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Lopez Ostra v. Spain*, pareiškimo Nr. 303-C.

⁵⁴ JOČIENĖ, D; ČILINSKAS, K. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius: UAB „Petro ofsetas“, 2004, p. 79.

III. VIEŠŪJŲ ASMENŲ TEISĖ Į PRIVATŲ GYVENIMĄ

1. Teisės ribojimai ir privataus gyvenimo ribos

Visuomenės informavimo įstatymas numato, kad informaciją apie viešojo asmens privatų gyvenimą galima skelbti be jo sutikimo, jeigu ta informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes⁵⁵. Toks reglamentavimas kelia pavojų ginant teisę į privatų gyvenimą: neaišku, kaip bus nustatomos ribos, kada privati informacija bus laikoma turinčia visuomeninę reikšmę ir kada ne. Pavyzdžiui, ar intymūs viešojo asmens ryšiai yra visuomeninės reikšmės, ar ne. Žiniasklaidos profesorius Eric Barendt laikosi nuomonės, kad nėra viešąjį interesą pateisinančių aplinkybių spausdinti politikų seksualinio gyvenimo detales, nebent tai kenktų jo pareigų atlikimui⁵⁶. Jo nuomone, argumentas, kad visuomenė turi žinoti tiesą apie visus politikų, valstybės veikėjo privataus gyvenimo aspektus, yra apgailėtinas. Kai Lietuvos žiniasklaida 2002-aisiais pranešė apie tuometinio premjero A. Brazausko slaptas atostogas su ilgamete bičiule K. Butrimiene, kurią jis vėliau slapčia vedė, politikas savo teisės į privatų gyvenimą negynė, nors viešai aiškino esą nenusižengęs jokiems viešumo reikalavimams ir valstybei bei visuomenei žalos nepadaręs. Svariausias argumentas, kuriuo galėjo remtis žiniskalaida, buvo ne tik viešasis interesas, bet ir tai, jog vienas iš valstybės vadovų tuo metu viešai deklaravo, kad jis tebėra vedęs. Tik kilus skandalui dėl atostogų su kita moterimi, Premjeras paskelbė neva daugiau nei prieš dvejus metus išsiskyrė su savo pirmąją žmona. Tuoj po įvykio "Spinter" agentūra žurnalo "Veidas" užsakymu buvo atlikusi gyventojų apklausa: "Ką jūs manote apie Premjero A. Brazausko atostogas Egipte su K. Butrimiene?"⁵⁷. "Tai jo asmeninis reikalas" atsakė 27,8 procento apklaustųjų, "Tai politikui nederantis poelgis" - 49,2, nežino/neatsakė - 17,7 procento.

Teisės į privatų gyvenimą teismuose negynė ir kiti politikai, paviešinus jų meilės istorijas: nei oficialiai vedęs V. U., Darbo partijos lyderis, paskelbus apie tai, kad Vilniuje buitinais rūpesčiais dalijasi su buvusią šokėja, vėliau - su Ūkio ministerijos tarnautoja; nei buvęs Seimo pirmininkas A. P., kai jo antroji žmona, buvusi sekretorė, iki vedybų buvo vadinta jo meiluže; nei parlamentaras A. B., pasklidus gandams apie jo potraukį jaunoms moterims, nei buvęs ūkio ministras K. D., palikęs žmoną ir apsigyvenęs su kita moterimi ir t.t. Analizuojant minėtus atvejus akivaizdu, kad viešieji asmenys suvokia savo

⁵⁵ *Cit. op. 5.*

⁵⁶ MALL, L. The right to privacy in Great Britain: will renewed anti media sentiment compel Great Britain to create a right to be let alone? In *ILSA Journal of Int'l & Comparative Law*, 1998 p. 813.

⁵⁷ Apklausa "Ką jūs manote apie Premjero A. Brazausko atostogas Egipte su K. Butrimiene? *Veidas*, 2002, nr.17.

statuso išskirtinumą ir tai, kad jų privatus gyvenimas neretai yra ne tik jų, bet ir visuomenės reikalas. Pavyzdžiui, pagal JAV tradiciją, valstybės “tarnai” neturi tokios pat privataus gyvenimo neliečiamumo apsaugos, kaip privatūs asmenys, todėl apie JAV prezidentą galima skelbti viešai kompromituojančią asmeninę informaciją ir nesulaukti šaukimo į teismą dėl neturtinės žalos atlyginimo⁵⁸.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtintas žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumas nėra absoliutus. Atsižvelgiant į Konstitucijos vientisumą, Konstitucinio Teismo, EŽTT jurisprudenciją, teisių ir laisvių ribojimas, t.y. kėsanimasis į jas, savaime nereiškia tokios teisės pažeidimo. Tai išplaukia iš jau minėto Konstitucijos vientisumo principo. Egidijus Šileikis išskiria *konstitucinį* kėsanimąsi į asmens teises ir laisves⁵⁹. Kišimasis (kėsanimasis) į konstitucines vertybes (gėrius) turi būti būtina (neišvengiama) priemonė apsaugoti ir ginti kitų asmenų veiksmams pažeidžiamas (pažeistas) teises: pavyzdžiui, vieno asmens laisvę reikšti įsitikinimus apie kitą žmogų ir šio asmens teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą⁶⁰.

Teisė į privatų gyvenimą gali būti ribojama, kai laikomasi šių reikalavimų: 1) ribojimai numatyti įstatymu; 2) ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje, siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; 3) ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo⁶¹.

Asmens teisės ar laisvės ribojimo pagrindumas demokratinėje visuomenėje gali būti vertinamas sveiko proto ir akivaizdžios būtinybės kriterijais, jis turi atitikti teisingumo sampratą ir reikalavimus bei Konstitucijoje nustatytas atitinkamos teisės ar laisvės ribojimo galimybes bei sąlygas⁶². Iš to galima daryti išvadą, jog *sveikas protas* ir *akivaizdi būtinybė* susiję su konstituciškai svarbiu tikslu, dėl kurio teisė į privatų gyvenimą yra ribojama. Proporcingumo kriterijus reikalauja, kad teisė būtų ribojama ne maksimaliai, bet proporcingai siekiamam tikslui, atsižvelgiant į ribojamos teisės esmę, kurios negalima paneigti, taip pat – ieškoti susikirtusių teisinių vertybių pusiausvyros. Įstatyminio ribojimo kriterijus reikalauja, kad teisės į privatų gyvenimą ribojimas būtų

⁵⁸ BIRMONTIENĖ, T. Privatus gyvenimo neliečiamumas In *Asmens konstitucinės teisės Lietuvoje*. Konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 1996, p. 110.

⁵⁹ ŠILEIKIS, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 241-242.

⁶⁰ *Ibidem*

⁶¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (...) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 2002, Nr. 93-4000).

⁶² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 2000, Nr. 49-1424).

išreikštas aiškiai, nedviprasmiškai, nesukeliant asmenų teisinio netikrumo jausmo. Šiuo požiūriu kritikuotina anksčiau minėta VII išlyga, jog informaciją apie viešojo asmens privatą gyvenimą galima skelbti be jo sutikimo, jeigu ta informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes. Kriterijų, kaip įvertinti tą visuomeninę reikšmę ir kokios būtent savybės (būdo, charakterio, kūno, lytinės ir t.t.) gali pakliūti į viešumą, nėra nustatyta.

Konvencijos 8 straipsnio 2 dalyje kaip ir Konstitucijoje įtvirtintos analogiškos sąlygos, kuriomis remiantis galima riboti teisę į privatą gyvenimą. Valdžios pareigūnai, kiti fiziniai asmenys, žiniasklaida neturi teisės kištis į naudojimąsi šia teise, išskyrus: 1) įstatymo numatytus atvejus, 2) kai tai būtina demokratinėje visuomenėje, 3) siekiant apsaugoti valstybės saugumą, viešąją tvarką ar šalies ekonominės gerovės interesus, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų žmonių teisėms ir laisvėms apsaugoti.

Viešojo asmens kritika (vadinasi, ir jo privataus gyvenimo kritika) yra gerokai platesnės negu eilinio asmens. Tai suformulavo EŽTT: byloje *Lingens prieš Austriją* Teismas, primindamas žodžio laisvės reikšmę, pabrėžė, kad leistinos politiko kritikos ribos yra daug platesnės negu paprasto mirtingojo, nepaisant to, kad politikas taip pat ginamas Konvencijos, jo reputacijos apsauga turi būti suderinta su laisvos diskusijos politiniais klausimais ir interesais⁶³. Byloje *Castells prieš Ispaniją*, teismas dar labiau praplėtė kritikos ribas vyriausybių atžvilgiu – jos platesnės net ir už politikui taikomas kritikos ribas⁶⁴.

Didesnė kritikos laisvė grindžiama visuomenės poreikiu žinoti apie viešųjų asmenų poelgius ir jų mintis. Visuomenės poreikis (*angl. social need*) bet kuriuo atveju yra aštresnis ir aktualesnis valstybės pareigūnų ar politikų atžvilgiu⁶⁵. Tai pagrįsta tuo, kad visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančių asmenų asmeninės savybės, jų elgesys bei kai kurios privataus gyvenimo aplinkybės gali turėti reikšmės viešiesiems reikalams. Visuomenės interesas apie šiuos asmenis žinoti daugiau negu apie kitus yra konstituciškai pagrįstas. Šis interesas nebūtų užtikrintas, jeigu kiekvienu atveju skelbiant visuomeninę reikšmę turinčią informaciją apie viešojo asmens privatą gyvenimą būtų reikalingas šio asmens sutikimas⁶⁶.

---

⁶³ *Cit. op.* 15.

⁶⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Castells v. Spain*, pareiškimo Nr. 236.

⁶⁵ *Cit. op.* 54, p. 89.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 2002, Nr. 104-4675).

Visuomenės poreikio objektu gali tapti tokie viešojo asmens privataus gyvenimo aspektai, kurie paprastai slepiami ir yra labai intymūs, tarkim, seksualinė orientacija. Ji gali būti reikšminga priimant, pavyzdžiui, įstatymus dėl homoseksualių asmenų santuokų pripažinimo. Lietuvoje būta viešumo precedento, kai Europos Sąjungos komisarė D. G. Lietuvos radijo laidoje "Rudens studija su Vaidotu Žuku" buvo viešai įvardyta kaip esą netradicinės seksualinės orientacijos atstovė. Tai paskelbęs asmuo, tuo metu dirbęs žurnalistu, V. Ž. savo poelgį motyvavo būtent viešuoju interesu: esą Lietuvos piliečiai privalo žinoti, kas galėtų lemti tokio aukšto ir svarbaus pareigūno sprendimus; esą pasaulyje veikia stiprios homoseksualių politikų lobistinės grupės, ypač skirstant pinigus. Ši istorija teismų nepasiekė, nes viešasis asmuo - komisarė D. G. - teismuose negynė pažeistos teisės į privatų gyvenimą. Tokį viešojo asmens žingsnį galima pateisinti viešumo baime, nes teismo procesas ar skundo visuomenės informavimo priemonių savireguliacijos institucijose nagrinėjimas būtų sukėlęs ilgalaikį susidomėjimą šio asmens ypatingai saugoma privataus gyvenimo sfera. Sunku prognozuoti, koks šiuo atveju būtų teisės į privatų gyvenimą gynimo rezultatas: galima pateisinti žurnalistu argumentus dėl viešojo intereso, bet reikėtų įtikinamų įrodymų, kad būtent šis viešojo asmens privataus gyvenimo faktas turi visuomeninę reikšmę, kad seksualinė orientacija nulėmė sprendimus, kurie daro įtaką visuomenei. Kol kas valstybėje, kuri nesiryžta priimti lyties keitimą reglamentuojančio įstatymo, sunku įsivaizduoti viešojo asmens prisipažinimą dėl seksualinės orientacijos, kaip pasielgė buvęs Berlyno meras Klausas Wowereitas. Vienas iš žinomiausių Vokietijos miestų vadovų ir įtakingos partijos lyderių prieš 2001 metų mero rinkimus rinkėjams prisipažno esąs gėjus, netradicinės seksualinės orientacijos: "Aš esu gėjus ir tai nėra blogas dalykas"⁶⁷.

Kadangi viešųjų asmenų privataus gyvenimo detalės vakarinių (bulvarinių) leidinių savininkams yra prekė, akivaizdu, jog būtinos ribos - kiek ir kokiais atvejais galima viešinti privataus gyvenimo detales be asmens sutikimo.

Lietuvos teismų praktikoje susiformavo EŽTT poziciją pakartojanti nuostata, kad į privatų asmens gyvenimą gali būti skverbiama tik tais atvejais, kai to reikalauja visuomenės interesai (visuomenės poreikis)⁶⁸.

Teisėtas visuomenės interesas suprantamas kaip visuomenės teisė gauti informaciją apie įstatymo saugomą žmogaus privatų gyvenimą tais atvejais, kai būtina apsaugoti kitų

---

⁶⁷ *Wowereit: Berlin's charming and very determined mayor* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą: < http://www.citymayors.com/mayors/berlin_mayor.html >.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje *S. Merilienė v. UAB "Lietuvos žinios"*, Nr. K-3-1343, kat. 41.

asmenų teises ir laisves nuo neigiamų pasekmių. Faktą, jog informacija paskelbta dėl teisėto visuomenės intereso, įrodinėja ją paskleidęs asmuo.

Aukščiausiasis Teismas aiškina, kad skelbiant privataus pobūdžio informaciją, turi būti realus (pagrįstas) socialinis (visuomenės) interesas žinoti tam tikro asmens privataus gyvenimo faktus. Pagrįstumo kriterijus reikalauja atsižvelgti į paskleistos informacijos turinį. Jis dažniausiai vertinamas pagal protingumo kriterijų⁶⁹.

Teisėto ir pagrįsto visuomenės intereso žinoti informaciją apie kitą asmenį negalima sutapatinti su visuomenės interesu patenkinti savo smalsumą. Todėl būtina atriboti du elementus: 1) visuomenės norą žinoti sensacijas ir 2) teisėtą bei pagrįstą visuomenės interesą. Informacijos apie asmens privatą gyvenimą paskelbimas tam, kad publikacija įgytų sensacingą atspalvį, negali būti kvalifikuojamas kaip teisėto ir pagrįsto visuomenės intereso patenkinimas⁷⁰.

Visuomenės interesas žinoti yra vertinamojo pobūdžio kriterijus. Jo turinys kinta, keičiantis visuomenės moralinėms, socialinėms, politinėms, net ekonominėms sąlygoms.

Teisėtas visuomenės interesas žinoti yra vienas iš svarbiausių informacijos apie privatą gyvenimą ribojimo pagrindų, nurodytų Konvencijos 8 straipsnio 2 dalyje (“kai tai būtina demokratinėje visuomenėje”). Visuomenės interesą galima suprasti kaip visuomenės teisę gauti informaciją apie viešojo asmens privatą gyvenimą tais atvejais, kai būtina apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves nuo neigiamų pasekmių. Pagrįstas interesas žinoti yra priešprieša smalsumui patenkinti. Viešinama informacija turi būti aktuali, visuotina, būtina žinoti, tada ji bus pagrįsta. Kadangi informacija dažniausiai paviešinama per visuomenės informavimo priemones, galutiniu arbitru spręsti, kas yra vieša, o kas – ne, tampa žiniasklaida. Jai reikia spręsti, ką daryti su naujiena, kurioje esama viešo intereso⁷¹. Amerikiečių teisininkai cituoja atvejį, kai vienos JAV valstybinės institucijos skyriaus vadovas atsistatydino paviešinus jo skyrybų procesą. Proceso metu paaiškėjo, kad valstybės pareigūnas periodiškai mušdavo savo žmoną. Paviešinus šį faktą, pareigūnas parašė prašymą atleisti. Jame, be kita ko, apkaltino spaudą “išpūtus” jo teiginius skyrybų procese ir neobjektyviai pateikus “atsitiktinį”, nors ir labai apgailėtiną epizodą jo santuokoje. Pareigūnas tvirtino, kad kilęs viešas susidomėjimas jo privačiu gyvenimu, grasina pakenkti jo vadovaujamos komisijos darbui. Vėliau JAV spauda iškėlė viešą diskusiją apie tai, kodėl valstybės pareigūnai, politikai dangsto savo kolegų privataus

⁶⁹ MEŠKAUSKAITĖ, Liudvika, Žiniasklaidos pažeistų asmens konstitucinių teisių gynimo būdai. *Jurisprudencija*, t. 64 (56), 2005, p.121.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje S. Š., V.Š. v. „Lietuvos rytas“, Nr. 3K-7-2/2008, kat. 26.7 (S).

⁷¹ HIXON, Richard F. *Privacy in a public society: human rights in conflict*. New York: Oxford University Press, 1987, p.163.

gyvenimo detales, kurias žinoti visuomenė turi teisėtą ir pagrįstą interesą, t.y.: viešųjų asmenų priklausomybė narkotikams, alkoholiui; vaidai santuokoje; finansinės machinacijos ir sandėriai, kiti duomenys. Su tokia pozicija galima sutikti, nes ir viešojo asmens potraukis dideliems ar ekstremaliems daiktams (lėktuvams, galingiems automobiliams, vandens motociklams ir pan.) atskleidžia jų asmenybės bruožus, galinčius nulemti poelgius ar sprendimus, pavyzdžiui, ekstremaliomis valstybėje sąlygomis.

Aukščiausiasis Teismas akcentavo, jog informacijos apie viešojo asmens privatą gyvenimą skleidimas yra išimtis iš draudimo viešinti privatą asmens gyvenimą be jo sutikimo. Atsižvelgiant į tai, kad viešasis asmuo savo padėtį visuomenėje išsikovoja iš dalies būtent dėl visuomenės dėmesio jam, taip pat į tai, kad viešojo asmens elgesys daro įtakos kitų visuomenės narių gyvenimui, jis negali pretenduoti į tokios pat apimties teisę į privatą gyvenimą kaip privatus asmuo.

Kita vertus, viešasis asmuo taip pat turi teisę į privatą gyvenimą. Informacijos apie jį negalima rinkti ir skelbti bet koku būdu ar skelbti bet kokią informaciją. Būdai, kuriais renkama informacija apie viešojo asmens gyvenimą, turi būti teisėti, o surinktos ar turimos informacijos apie tokio asmens privatą gyvenimą paskelbimas turi turėti teisėtą tikslą. Tai reiškia, kad skelbiant privačią informaciją, turi būti siekiama informuoti visuomenę, kuri turi teisėtą ir pagrįstą interesą žinoti tam tikrus viešojo asmens privataus gyvenimo faktus.

Asmens padėtis visuomenėje suprantama ne vien tik kaip asmens veikla ar pareigos. Teisės teorijoje ir praktikoje pripažįstama, kad gali būti pateisinamas stiprus trumpalaikis susidomėjimas konkrečiu asmeniu (minėti trumpalaikiai viešieji asmenys) dėl jo veiklos ar su juo susijusio įvykio. Tačiau tokiu atveju turi būti paisoma proporcingumo principo: ar įsikišimas į asmens privatumą atitinka pagrįstą visuomenės interesą žinoti tam tikrus asmens privataus gyvenimo faktus⁷².

Kai asmuo tampa trumpalaikiu viešuoju asmeniu dėl visuomenei reikšmingo įvykio, informacijos rengėjo ir skleidėjo tikslai supažindinti visuomenę, pavyzdžiui, su galima prekyba žmonėmis ar nelegaliu jų išvežimu į užsienį, yra teisėti. Visuomenei aktualus klausimas gali būti diskutuojamas. Tačiau diskusijos iniciatoriai turi pasverti, ar ši problema gali būti iškeliama ir plėtojama neatskleidžiant konkretaus asmens privačių duomenų (atvaizdo, vardo, pavardės, gyvenamosios vietos, darbo ar veiklos, kt.), iš kurių jis gali būti identifikuojamas.

---

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje *N. K. v. UAB „TV grupė“, UAB „Laisvas ir nepriklausomas kanalas“*, Nr. 3K-3-569/2006, kat. 26.7 (S).

2. Sudėtinė teisė į privatų gyvenimą dalis – teisė į atvaizdą

Kai londoniečiai juokauja, jog kasdien bent 300 kartų jie papuola į vaizdo kameros akiratį, yra teisūs: Didžiojoje Britanijoje skelbiama, kad šalis įrengė daugiau negu 4 milijonus vaizdo kamerų. Būdami viešoje vietoje britai filmuojami nenutrūkstamai ir svarbiausia – teisėtai, nors jie to gali ir nepastebėti.

Teisė į privatumą, į atvaizdą viešoje vietoje kelia daug diskusijų Didžiojoje Britanijoje. Pagrindinė pozicija - viešoje vietoje asmuo gali teisėtai tikėtis privatumo. Londone vaizdo kamerų pagalba buvo išaiškinti metro sprogdintojai 2005-ųjų liepą, tačiau EŽTT byloje *Peck prieš Jungtinę Karalystę* pripažino, jog kameromis užfiksuotos medžiagos pavišinimas net ir uždengus Peck akis juoda juostele, pažeidė jo teisę į privatumą⁷³. Jį atpažino daugelis pažinusių žmonių.

Britų teisėje bandoma išskirti keletą elementų, kuriuos reikėtų įvertinti saugant asmens teisę į atvaizdą: 1) kokioje vietoje asmuo yra užfiksuotas (viešoje, privačioje ar kitoje); 2) kokia jo veikla, jo statusas (viešasis/privatus asmuo); 3) būdai, kuriais gauta informacija ar nuotraukos, vaizdas; 4) kokiu mastu buvo atskleista privati informacija⁷⁴.

Lietuvoje teisė į atvaizdą yra viena iš savarankiškų specifinių fizinių asmens neturtinių teisių. Ši teisė gali turėti ir piniginę vertę, kai asmuo savo atvaizdą „parduoda“, pavyzdžiui, reklamai. Pagal CK 2.22 straipsnį atvaizdu laikomas užfiksuotas asmens kūnas – veidas, visu ūgiu, iki juosmens ir panašiai, kai įmanoma identifikuoti užfiksuotą asmenį. Jeigu užfiksuota asmens kūno dalis, iš kurios neįmanoma nustatyti, kam ji priklauso, CK 2.22 straipsnis netaikomas⁷⁵. Bendroji taisyklė – visais atvejais, norint atgaminti, parduoti, demonstruoti, spausdinti asmens atvaizdą, fotografuoti, galima tik su asmens sutikimu. Tie patys reikalavimai taikomi ir filmavimui. Kitais atvejais būtų pažeista teisė į privatų gyvenimą, nes asmens nuotrauka ar kitoks jo atvaizdas yra privataus gyvenimo dalis.

Kaip asmuo turi pareikšti savo sutikimą, įstatymais nenumatyta, tačiau priimtinos jau žinomos išraiškos formos: raštu, žodžiu, konkludentiniais veiksmais. Kilus ginčui, būtina nustatyti – sutikimas duotas ar ne, ir kokios apimties sutikimas – tik fotografuoti, filmuoti ar dar ir platinti. Dėl mirusiojo atvaizdo sutikimą gali duoti jo sutuoktinis, tėvai ar vaikai.

Išimtyms, kai asmens sutikimas nėra būtinas, susijusios su viešaisiais asmenimis. Prie viešųjų asmenų šiuo atveju prisikiriami ir vadinamieji trumpalaikiai viešieji asmenys,

⁷³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. sausio 28 d. sprendimas byloje *Peck v. The United Kingdom*, pareiškimo Nr. 44647/98.

⁷⁴ MOREHAM, N. A. Privacy in Public Places In *Cambridge Law Journal*, 2006, No. 65(3), p.621-632.

⁷⁵ *Cit. op.* 6, p. 54.

kurie gali būti fotografuojami dalyvaudami įvykyje ar atlikdami veiksmus, dėl kurių ir sulaukia išskirtinio visuomenės dėmesio⁷⁶. Tai reiškia, kad asmens atvaizdo fiksavimas ir platinimas be sutikimo gali būti pateisinamas tik viešuoju interesu.

Esant viešajam interesui sutikimo fotografuoti ar filmuoti viešą asmenį, nereikia, kai:

- 1) fiksuojama visuomeninė asmens veikla, taip pat veikla, susijusi su jo tarnybine padėtimi;
- 2) yra teisėsaugos institucijų reikalavimas;
- 3) fotografuojama viešoje vietoje.

Tačiau nurodyta išimtis nėra absoliuti, nes asmens nuotraukos (jos dalies), padarytos minėtais atvejais, negalima demonstruoti, atgaminti ar parduoti, jeigu tai pažemintų asmens garbę, orumą ar dalykinę reputaciją⁷⁷.

Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo bylą, kurioje žinomas verslininkas B. G. siekė apginti savo teisę į privatų gyvenimą, išspausdinus jo atvaizdą žurnale fotomontažo pagalba. Verslininkas tvirtino, kad išspausdinus jo nuotrauką buvo paskelbta informacija apie jo privatų gyvenimą, tačiau negynė pažeistos teisės į atvaizdą. Klaidingai suformuluotas ieškinio dalykas, verslininkui sutrukdė apginti savo teises, tačiau šiuo atveju įdomūs teismo pateikti argumentai.

Verslininkas ieškinyje nurodė, kad nuotrauka buvusi asmeninė, ir jos išspausdinimas apnuogintų moters kojų fone, ypač pirmajame žurnalo viršelio puslapyje, iššaukė emocinį sutrikimą ir turėjo neigiamą įtaką jo reputacijai ir geram vardui⁷⁸. Teismas konstatavo, jog fotomontažo pagalba išspausdinta ieškovo nuotrauka nepateikia jokios asmeninio pobūdžio informacijos apie privatų ieškovo gyvenimą (išskyrus ieškovo atvaizdą). Išspausdinta nuotrauka laikytina neatitinkančiu tikrovės fotomontažu. O tai reiškia, kad tikrovės neatitinkanti nuotrauka negali savyje turėti tikroviškos informacijos apie asmeninį ieškovo gyvenimą. Be to, Teismas patvirtino, kad ieškovas yra žymus verslininkas ir žinomas visuomenei asmuo, o fotonuotrauka buvo padaryta viešo renginio metu, kuriame buvo ir žurnalistai, todėl ieškovas negalėjo tikėtis privatumo.

Sprendžiant dėl to, ar pažeista asmens teisė į atvaizdą, ar ne, svarbu ir tai, kokio tikslo siekta publikuojant nuotrauką. Kai nuotraukos paskelbimo tikslas yra patenkinti tam tikros auditorijos smalsumą, taip pat žiniasklaidos komercinį interesą, prioritetas ginčo

---

⁷⁶ *Ibidem*, p. 57.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Joneda“*, Nr. 3K-3-113/2007, kat. 26.6; 26.7.

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje *B. Gudelis v. UAB „Veidas“*, Nr. 3K-3-560/2001, kat. 20.7.

atveju turi būti suteiktas teisei į privatų gyvenimą, teisei į atvaizdą, o ne laisvei skleisti informaciją arba visuomenės teisei žinoti⁷⁹.

Pagal Reklamos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį draudžiama reklama, jeigu joje žeminama žmogaus garbė ir orumas, taip pat be fizinio asmens sutikimo minimas jo vardas, pateikiama jo nuomonė, informacija apie jo privatų gyvenimą ar visuomeninį gyvenimą, turta, naudojamas fizinio asmens atvaizdas⁸⁰.

Aukščiausiojo Teismo praktikoje pripažįstama, kad nepriklausomai nuo to, ar asmuo užsiima visuomenine veikla, ar užima tam tikrą tarnybinę padėtį, be jo sutikimo draudžiama naudoti jo atvaizdą, minėti jo vardą, pavardę reklamoje⁸¹.

EŽTT praktikoje teisės į atvaizdą pažeidimai vertinami griežčiau, nes asmens atvaizdas yra itin artimai susijęs su pačiu asmeniu ir atvaizdo platinimas gali apriboti privatumą labiau negu vien žodinės informacijos skleidimas. Vertindamas teisės į atvaizdą apribojimus, EŽTT reikšmingais kriterijais laiko asmens statusą; jo teisėtus lūkesčius dėl privatumo atvaizdo atžvilgiu; atvaizdo ryšį su informacija, kurią jis iliustruoja; visuomenės interesą gauti tokią informaciją, kitus konkrečiu atveju svarbius aspektus.

Klausimas, kiek žinomi asmenys turi teisės į privatumą viešoje vietoje, įgijo naują prasmę EŽTT išnagrinėjus bylą *Von Hannover prieš Vokietiją*⁸². Princesė Caroline von Hannover – vyresnioji Monako princo Rainerio III duktė, keletą kartų nesėkmingai kreipėsi į Vokietijos teismus, kad šie uždraustų nuotraukų su jos privataus gyvenimo vaizdais tolesnį publikavimą spaudoje. Princesė buvo nufotografuota jodinėjanti žirgais, prekybos centruose (viena ir su asmens sargybinium), valganti restorane su kompanija, slidinėjanti Austrijoje, žaidžianti tenisą su vyru ir kitur. Visose nuotraukose princesė gyveno savo kasdienį gyvenimą viešose ar beveik viešose vietose. Bet Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas negynė princesės Von Hannover teisės į atvaizdą, motyvuodamas tuo, kad pareiškėja yra šiuolaikinės visuomenės “išskirtinė figūra” (“*figure par excellence*”), todėl turėjusi toleruoti minėtų nuotraukų publikavimą, net jeigu jose pateikiamos akimirkos iš jos kasdienio gyvenimo. Teismas rėmėsi spaudos laisve ir teisėtu visuomenės interesu žinoti, kaip toks asmuo elgiasi viešoje vietoje. Teismas pripažino, kad net ir visiškai pramoginės istorijos prisideda prie viešosios

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje *S. Š. ir V. Š. v. UAB „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-7-2/2008, kat. 26.7 (S).

⁸⁰ Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1937.

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Verslo žinios“, R. B. ir V. N. v. UAB „Naujasis aitvaras“*, Nr. 3K-3-165/2008, kat. 84; 86; 89 (S).

⁸² Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. birželio 24 d. sprendimas byloje *Van Hannover v. Germany*, pareiškimo Nr.5932/00.

nuomonės formavimo. Kadangi asmuo esąs viešasis, jo leidimo publikuoti nuotraukas, darytas viešoje ar beveik viešoje vietoje, nėra reikalingas.

EŽTT pozicija buvo kitokia: valstybė turi pozityvią pareigą suteikti apsaugą ir gerbti netgi princesės privatų gyvenimą. Ieškant pusiausvyros tarp teisės į privatų gyvenimą ir teisės į saviraiškos laisvę Teismas pripažino: nuotraukų publikavimas neprisidėjo prie visuomenės interesą keliančių diskusijų (debatų); pareiškėja neatliko jokių oficialių funkcijų, o nuotraukos ir straipsniai buvo susiję su išskirtinai privataus gyvenimo detalėmis. Spauda, kuri atlieka “sarginio šuns” funkciją demokratinėje visuomenėje, šiuo atveju tokios funkcijos neatliko. Publikacijų tikslas buvęs patenkinti skaitytojų smalsumą apie privatų von Hannover gyvenimą, todėl Teismas pasisakė, kad esant šioms aplinkybėms, saviraiškos laisvė reikalauja siauresnės interpretacijos⁸³.

Teismas nusprendė, kad visuomenė neturi teisėto intereso žinoti, kur Caroline von Hannover yra ar kaip ji elgiasi savo asmeniniame gyvenime, net jeigu ji pasirodo viešose vietose. Jei viešasis interesas egzistavo kaip komercinis laikraščių interesas, tai jis turi nusileisti asmens teisei į veiksmingą teisės į privatų gyvenimą apsaugą.

EŽTT laikosi nuostatos, jog ir žinomi asmenys turi teisėtą viltį jaustis saugūs privačiame gyvenime ir kad jų privatus gyvenimas bus ginamas. Asmens ryšiai su kitais asmenimis, net ir viešame kontekste, gali tilpti į privataus gyvenimo sąvokos rėmus⁸⁴.

Tobulėjant komunikacijos technologijoms, reikalingas padidintas budrumas saugant teisę privatų gyvenimą, ypač turint omenyje teisę į atvaizdą. EŽTT ne kartą yra pabrėžęs, kad Konvencija turi garantuoti ne iliuzinę, teorinę apsaugą, bet efektyvią. Reikia pripažinti, kad šiuolaikinėje visuomenėje, žinomas asmuo neišvengs viešumo viešoje vietoje, nes padidintas dėmesys, pavyzdžiui, vien todėl, kad asmuo yra karališkosios šeimos narys, egzistuoja. Vėlo princesės Dianos pavyzdys įrodo, kad nepasotinamas poreikis fiksuoti viską, ką veikia, kaip ir su kuo gyvena žinomi asmenys, gali tapti ir tragedijų priežastimi. Kaip atskira profesija susiformavo vadinamieji “paparaciai” (garsenybes besivaikantys fotografai), slapta fiksuojantys pikantiškus vaizdus su garsenybėmis, neteisėtai jas seka ir braunasi toliau negu leidžia Konvencija ar nacionaliniai įstatymai. Normaliu reiškiniu žiniasklaidos pasaulyje laikoma tai, kad bulvariniai leidiniai neretai turi atskirą biudžetą, iš kurio mokamos teismų priteistos sumos neturtinei ar turtinei žalai, padarytai pažeidus teisę į privatų gyvenimą, atlyginti.

Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijoje “Teisė į privatumą” pripažįstama, kad asmens privatus gyvenimas tapo labai pelninga preke tam tikroms

---

⁸³ *Ibidem*

⁸⁴ *Ibidem*

žiniasklaidos rūšims⁸⁵. Tobulėjant komunikacijos technologijoms, ypač pažeidžiama gali tapti teisė į atvaizdą.

Lietuvos valstybinė duomenų apsaugos inspekcija yra parengusi rekomendacijas „Asmens privatumo apsauga naudojantis mobiliaisiais telefonais su integruotomis vaizdo ir fotokameromis“⁸⁶. Jas padiktavo sparčiai tobulėjančios skaitmeninės technologijos: garso ir vaizdo perdavimas ne tik įprastais būdais, bet ir mobiliaisiais telefonais, internetu. Mobilūs telefonai turi integruotas foto ir vaizdo kameras. Tikėtina, kad tokios komunikacijos priemonės tik tobulės ir jų naudojimas intensyvės. O tai neišvengiamai padidina riziką piktnaudžiauti kitų asmenų teise į privatų gyvenimą, šiuo atveju – teise į atvaizdą. Jau dabar interneto tinklalapiuose, pokalbių svetainėse talpinamos ne tik nuotraukos, bet ir filmuota privataus pobūdžio informacija. Skaitmeninėmis technologijomis galima perduoti vaizdus realiu laiku, per trumpą laiką talpinti vaizdus interneto tinklalapiuose. Be to, kamerų dydis, jų skaitmeninės galimybės leidžia fiksuoti asmenų privatų gyvenimą asmeniui to net nepastebint, neturint galimybės pastebėti. Ir nebūtina būti profesionaliu „paparaciu“. Kadrai turi vertę, jeigu juose užfiksuoti žinomi, viešieji asmenys. Pavyzdžių jau yra: Žurnalistų etikos inspektorius nagrinėjo žinomų asmenų – aktoriaus ir buvusio Prezidento dukters - skundą dėl dienraštyje „L.T.“ publikacijoje „Nuogi Mertinai – desertas akims / Mertinai Nidoje demonstravo savo grožybes“ išspausdintų nuotraukų⁸⁷. Nuotraukose minėti asmenys vaizduojami nuogi paplūdimyje. Nuogumas yra saugomas privataus gyvenimo elementas. Šios nuotraukos savo turiniu yra asmeninio pobūdžio ir vertinamos kaip privataus gyvenimo dalis⁸⁸. Inspektorius savo sprendime konstatavo, kad sprendžiant iš nuotraukų turinio, jos darytos pareiškėjams nežinant, jog yra fotografuojami. Tokiu būdu jiems net nebuvo suteikta galimybė išreikšti savo valią dėl fotografavimo ar nuotraukų panaudojimo. Laikraščio vyriausioji redaktorė paaiškino, kad nuotraukos buvo nufotografuotos bei gautos iš poilsiautojų. Ši istorija skundu nesibaigė. Vilniaus apygardos teismas už išspausdintas intymias nuotraukas iš dienraščio „L.T.“ prisiteisė kiekvienam iš minėtų asmenų po 75 tūkstančius litų. Teismas pripažino, kad dienraštį leidžianti bendrovė „Ekstra žinios”

---

⁸⁵ *Cit. op. 17.*

⁸⁶ Valstybinė asmens duomenų apsaugos inspekcija *Asmens privatumo apsauga naudojantis mobiliaisiais telefonais su integruotomis vaizdo ir fotokameromis* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/index.php?action=page&lng=lt&id=55>>.

⁸⁷ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2007 m. spalio 24 d. sprendimas „Dėl publikacijoje „Nuogi Mertinai – desertas akims / Mertinai Nidoje demonstravo savo grožybes“ („L.T.“, 2007-08-25, NR. 193/442) išspausdintų nuotraukų“, Nr. SPR-23.

⁸⁸ *Ibidem*

pažeidė teisę į atvaizdą ir tuo sutuoktiniams padarė neturtinę žalą⁸⁹. Rašant šį darbą nutartis nebuvo įsiteisėjusi.

3. Konstitucinių vertybių konfliktas

Agresyvėjantis konkurentų, žiniasklaidos ir visuomenės dėmesys viešųjų asmenų gyvenimui verčia galvoti, kad išnaudotos dar ne visos priemonės brautis į privačius gyvenimus. “Ar turi žvaigždės privatų gyvenimą?”, – klausiama vieno leidinio apie garsenybes reklamoje. “Turi! Ir dar koooki!”, – atsakoma. Kitas bulvarinis dienraštis paskelbė konkursą „Tapk dienraščio „L.T.“ fotografu: fotografuok viską, kas tavo manymu, įdomu“. Nors nėra nurodyta, kas būtent įdomu, tačiau pagal šio leidinio turinį, kontekstą, galima spėti, kad domina būtent nematoma, privati zona. Kai duomenys apie asmens privatų gyvenimą paviešinami per visuomenės informavimo priemones, kyla dviejų konstitucinių ir Konvencijos saugomų vertybių konfliktas: protingos ir sąžiningos pusiausvyros tenka ieškoti tarp teisės į privatų gyvenimą (Konstitucijos 22 straipsnis, Konvencijos 8 straipsnis) ir teisės į saviraiškos laisvę (Konstitucijos 25 straipsnis, Konvencijos 10 straipsnis).

Teisė į privatų gyvenimą yra viena iš pagrindinių žmogaus teisių. EŽTT praktikoje ne kartą nurodyta, kad valstybė turi pozityvią pareigą saugoti asmenis nuo nepagrįsto kišimosi į jų privatų gyvenimą.

Teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą įvirtinimas Konstitucijoje reikalauja, kad valstybė užtikrintų šios teisės realumą. Tačiau nė viena subjektinė teisė, taigi ir teisė į privatų gyvenimą, nėra absoliuti. Galimybės riboti šią teisę nurodytos Konstitucijos 22 straipsnio 3 dalyje, 24 straipsnio 2 dalyje. Pagal Konvencijos 8 straipsnio 2 dalį teisė į privatų gyvenimą gali būti ribojama, kai yra tokių sąlygų visuma: 1) galimybė riboti tokią teisę (pagrindas) nustatyta įstatyme; 2) tokiu ribojimu siekiama teisėto tikslo (valstybės saugumo, viešosios tvarkos, valstybės ekonominės gerovės interesų apsaugos, užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti gyventojų sveikatą ar dorovę arba kitų žmonių teises ir laisves); 3) toks ribojimas būtinas demokratinėje visuomenėje. Būtinumą laikytis išvardytų sąlygų ne kartą yra pabrėžęs EŽTT⁹⁰.

⁸⁹ SINKEVČIUS, D. Už išspausdintas nuogų Mertinų nuotraukas „L. T.“ privalės sumokėti 150 tūkst. Lt In *delfi.lt* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/economy/Media/article.php?id=16593667>>.

⁹⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. balandžio 27 d. sprendimas byloje *L. v. Finland*, pareiškimo Nr. 25651/94; Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *L. L. v. France*, pareiškimo Nr. 7508/02.

Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtinta laisvė gauti ir skleisti informaciją. Saviraiškos laisvė įtvirtinta ir Konvencijos 10 straipsnio 1 dalyje. Ši laisvė apima: 1) laisvę turėti savo nuomonę, 2) laisvę gauti, 3) laisvę skleisti informaciją bei idėjas.

Konvencijos 10 straipsnio 2 dalis nustato galimus šios teisės ribojimus, kartu nustato ir jos įgyvendinimo ribas. Pagal Konvenciją tokie ribojimai yra: 1) viešasis interesas (būtinybė užtikrinti nacionalinį saugumą, teritorijos vientisumą, visuomenės saugumą, kelio nusikaltimams užkirtimą, sveikatos ir moralės apsaugą); 2) kitų asmenų teisės ir laisvės (būtinybė užtikrinti kitų asmenų teisių ir orumo apsaugą, informacijos apie privatų gyvenimą konfidencialumą); 3) teisminės valdžios nešališkumas ir autoritetas. Konvencijos prasme šie ribojimai galimi, jeigu jie numatyti įstatyme ir yra būtini demokratinėje visuomenėje. Kadangi kalbama apie žmogaus teisių ribojimą, minėti pagrindai negali būti aiškinami plečiamai⁹¹.

Ir teisės į privatų gyvenimą, ir teisės į saviraiškos laisvę apribojimo sąlygos iš esmės yra tokios pačios: 1) galimybė apriboti atitinkamą teisę (pagrindas) turi būti nustatyta įstatyme; 2) tokiu apribojimu turi būti siekiama teisėto tikslo; 3) toks ribojimas būtinas demokratinėje visuomenėje.

Ieškant šių dviejų saugomų vertybių pusiausvyros, teismai atsižvelgia į konkrečios bylos faktus, į EŽTT praktiką dėl Konvencijos 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų teisių įgyvendinimo ir gynimo.

Pagal visuomenės informavimo laisvės principą (VIĮ 4 str.)⁹² žmogus turi teisę nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją ir idėjas, tačiau ši teisė negali pažeisti kitų žmonių teisių ir laisvių. Vadinas, šioje teisės normoje įtvirtintas teisių pusiausvyros principas reiškia ir tai, kad informacija renkama, gaunama, skleidžiama negali pažeidžiant kito asmens teisės į privatų gyvenimą⁹³.

Kai kuriais atvejais žiniasklaidos priemonės, paskelbusios informaciją apie privatų asmens gyvenimą, prisidengia visuomenės interesu žinoti, argumentuoja aprašomos temos aktualumu ir reikšme. Tačiau teismuose visuomenės teisėtą ir pagrįstą interesą reikia įrodyti.

Byloje *S. Š. ir V.Š. prieš UAB "Lietuvos rytas"*⁹⁴ ginčas vyko dėl publikacijoje pateiktų žinių apie asmens privatų gyvenimą, asmens sveikatą: "Porą pakirto heroinas, <...> D. Š. <...> taip pat buvo rastas apsinuodijęs heroinu ir po dešimties dienų mirė

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *G. Pinigis v. UAB "Leosona"*, Nr. 3K-3-1621/2002, kat. 20.6.

⁹² *Cit. op. 5.*

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje *S. Š. ir V. Š. v. UAB "Lietuvos rytas"*, Nr. 3K-7-2/2008, kategorija 26.7 (S).

⁹⁴ *Ibidem*

ligoninėje" ir taip toliau. Žiniasklaidos priemonės atstovai tvirtino, turėję humanišką tikslą – informuoti visuomenę apie narkotikų vartojimo pasekmes. Tačiau Aukščiausiasis Teismas tokio tikslo publikacijoje neižvelgė. Pagrindinė tema buvusi ne narkotikų žala, o teismo procesas ir giminaičių ginčai dėl dviejų mažamečių našlaičių globos. Šios temos kontekste ir buvo pateikta informacija apie mergaičių tėvo (ieškovų sūnaus) gydymąsi Toksikologijos centre ir mirties priežastį (narkotikus). Teismas konstatavo, kad nurodyti ginčo duomenys pateikti kaip skaitytojų dėmesį pritraukianti detalė. O teisėto ir pagrįsto visuomenės intereso žinoti šią informaciją nebuvo⁹⁵. Tokie Teismo argumentai, atsižvelgiant į aplinkybes, svarūs ir įtikinami. Bet teismai vis dar skirtingai vertina, kokią informaciją visuomenė gali pagrįstai ir teisėtai žinoti.

Jau minėtoje byloje⁹⁶ pirmosios instancijos teismas laikėsi pozicijos, kad straipsnio tema domino ir jaudino visuomenę, ir todėl šios informacijos paskleidimas atitiko pagrįstą bei teisėtą visuomenės interesą ją žinoti. Tos pačios nuomonės buvo ir apeliacinės instancijos teismas. Ši pozicija kritikuotina, nes dėl argumentų "*jaudino*" ir "*domino*" negalima pažeisti asmens teisę į privatą gyvenimą. Tai būdinga poreikiui patenkinti smalsumą, o ne viešajam interesui pagrįsti.

Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje vertina realų socialinį interesą žinoti. Šio intereso negalima sutapatinti su visuomenės interesu patenkinti smalsumą. Jeigu visuomenė nori (nors tą norą gali pasiūlyti ir žiniasklaida) žinoti sensacijas, tai neturi nieko bendro su teisėtu bei pagrįstu visuomenės interesu⁹⁷.

Viešuoju asmeniu pripažinta Generalinės prokuratūros personalo skyriaus vyriausioji prokurorė O. R. teisme siekė apginti savo ir savo sūnaus pažeistą teisę į privatą gyvenimą po to, kai dienraštyje "Lietuvos žinios" ne kartą buvo paskleista informacija apie O. R. sūnaus gimimą, pavardės suteikimą, priteistus alimentus jo išlaikymui ir kitos privačios detalės⁹⁸. Teismai laikėsi nuostatos, kad paskleistos žinios yra nesusijusios su ieškovės pareigomis ir viešuoju interesu.

Kitoje civilinėje byloje žinomas dainininkas Ž.Ž.⁹⁹ gynė savo pažeistą teisę į privataus gyvenimo neliečiamybę po to, kai laikraštis "L.T." paskelbė informaciją apie dainininko nesantuokinį sūnų ir ikisantuokinius santykius. Be to, iš publikacijos turinio buvo matyti, jog žurnalistė žinomą asmenį slapta sekė ir fotografavo, neteisėtai jį stebėjo bei neteisėtai

---

⁹⁵ *Ibidem*

⁹⁶ *Ibidem*

⁹⁷ *Ibidem*

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje *O. Rojutė v. UAB "Lietuvos žinios"*, Nr. 3K-3-41/2003, kat. 20.7; 39.9.

⁹⁹ Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. Ž. v. UAB "Ekstra žinios" ir UAB "Lietuvos rytas"*, Nr. 2A-205/2008, kat. 44.2.4.2, 121.13.

rinko informaciją apie ieškovo privatą gyvenimą, kuris vyko ne viešumoje, o privačioje teritorijoje, ir tokią informaciją išspausdino. Ieškovas nurodė, kad buvo slaptai įrašytas ir telefoninį pokalbį. Teismai pripažino, kad paviešinta informacija apie ieškovo nesantuokinį sūnų priskirtina prie slaptų asmeninių faktų, ji paskleista neturint ieškovo sutikimo. Ieškovo muzikinė veikla, Aukščiausiojo Teismo nuomone, nereiškia, kad jis yra viešasis asmuo. Šiuo atveju, informacijos atskleidimas neatitiko teisėto ir pagrįsto visuomenės intereso žinoti apie ieškovą paskleistą informaciją.

Apie viešąjį asmenį gali būti skelbiama tik tokia privati informacija, kuri atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes.

Minėtoje byloje¹⁰⁰ teismai pripažino, kad dainininko Ž. Ž. profesija yra susijusi su buvimu dėmesio centre, dažnu bendravimu su žiniasklaida, todėl jis, pasirinkdamas tokią veiklą, turi įvertinti, kad jo gyvenimu yra domimasi, apie jį rašoma. Visuomenės poreikį žinoti, kad jų dėmesio reikalaujantis dainininkas turi nesantuokinį sūnų, galima būtų sieti su keliomis aplinkybėmis: ar dainininkas viešai deklaruoja apie savo šeimyninį stabilumą ir sudaro gerbtino tėvo įvaizdį, ar jis duomenis apie nesantuokinį sūnų sąmoningai slepia ir manipuliuoja viešumu savo populiarumui pasiekti bet kokiomis priemonėmis. Kita vertus, šeimos teisėje santuokinė neištikimybė yra kaltės įrodymas skyrybų procese ir aplinkybė, kuri sukelia teises pasekmes (teisės į išlaikymą praradimas, turtinės žalos atlyginimas sutuoktiniui ir t.t.). Taigi sprendimas minėtoje byloje kelia nevienareikšmių vertinimų.

Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs dėl ypatingos žurnalisto padėties visuomenėje. Svarbiausias žurnalisto tikslas, Teismo nuomone, turi būti teisingai ir išsamiai informuoti visuomenę, kelti jai rūpimas problemas¹⁰¹. Siekiant šio tikslo, svarbu žurnalistą apginti nuo nepagrįstų išpuolių, nes taip yra apginamas visuomenės interesas gauti svarbią informaciją, užtikrinti nuomonių įvairovę ir kartu stiprinti demokratinės visuomenės plėtrą. Viešieji asmenys turėtų būti nuosaikesni visuomenės informavimo atžvilgiu ir susilaikyti nuo neadekvačių vertinimų ir įžeidžiamų išvadų, rodyti didesnę pakantumą reiškiams spaudoje nuostatoms, nuomonėms, idėjoms ar žinioms. Atskirais atvejais tai reiškia netgi taikstymąsi su iliustracinių faktinių duomenų netikslumu, iškraipymu, nepakankamu patikimumu. Į tai, ar žurnalisto veikla buvo nesąžininga, gali būti atsakyta tik analizuojant jo veiklos kryptingumą.

---

¹⁰⁰ *Cit. op.* 99.

¹⁰¹ *Ibidem*

Viešieji asmenys, Aukščiausiojo Teismo nuomone, turi būti iškilesnė visuomenės dalis, kuri rodytų pavyzdį, jog suvokia šiuolaikinę spaudos ir kitų informacijos sklaidėjų vaidmenį kuriant ir palaikant demokratinės visuomenės modelio veiksmingumą ir pranašumą¹⁰².

Ieškant pusiausvyros tarp teisės į privatų gyvenimą ir saviraiškos teisės, nulemia svarbesnę iš konkuruojančių teisių, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes. Galima sutikti su kai kuriais autoriais, kad piktnaudžiavimas žodžio laisve suteikia galimybių apeiti kai kuriuos draudimus ir apribojimus, ir atitinkamai apdorotą, preparuotą ir farširuotą nuomonę pateikti kaip tiesą paskutinėje instancijoje¹⁰³. Tačiau dar svarbiau nepervertinti žiniasklaidos įtakos ir nenusiristi iki cenzūros.

---

¹⁰² *Ibidem*

¹⁰³ JOVAIŠAS, K. Žodžio laisvė: problemos ir paradoksai. *Teisės problemos*, 2007, nr. 3 (57), p. 14.

IV. TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ GYNIMAS

1. Teisminiai gynybos būdai

Asmens civilinių teisių gynimo būdai yra aptarti CK 1.138 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad teismas pažeistas teises gina pripažindamas teises, išieškodamas padarytą žalą ar kitais minėtame straipsnyje, taip pat Lietuvos ir tarptautiniuose teisės aktuose numatytais būdais.

Viešieji asmenys savo teisę į privatų gyvenimą gali ginti tais pačiais civiliniais teisiniais būdais, kaip ir kiti fiziniai asmenys: **1)** pareiškiant ieškinį dėl veiksmų, kuriais pažeidžiama teisė į privatų gyvenimą, nutraukimo (pavyzdžiui, kreipiamasi į teismą prašant nutraukti knygos, kurioje paskelbtos viešojo asmens privataus gyvenimo detalės be asmens sutikimo ir kurios neturi jokios įtakos visuomenei, nėra susijusios su viešojo asmens veikla. Paminėtina buvusio Prancūzijos prezidento F. Mitterrano privataus gyvenimo gynimo byla: praėjus penkioms dienoms po F. Mitterrano laiduotuvių, buvo pradėta platinti velionio asmeninio gydytojo ir bendraautoriaus knyga, kurioje detalčiai aprašyta prezidento sveikatos būklė. F. Mitterrano našlė ir vaikai parieškė ieškinį knygos autoriams ir leidyklai, prašydami uždrausti knygos platinimą, taip pat priteisti neturtinės žalos atlyginimą¹⁰⁴; **2)** reikalaujant atlyginti padarytą turtinę ir neturtinę žalą; **3)** pareiškiant prevencinį ieškinį dėl veiksmų, kurie dar nebuvo atlikti, bet juos atlikus būtų pažeista teisė į privatų gyvenimą, uždraudimo (pavyzdžiui, asmuo kreipiasi į teismą uždrausti rodyti televizijos laidą, kurioje bus pateikiama infomacija apie privatų gyvenimą, arba spausdinti žurnale publikaciją, kuri bus iliustruota asmens nuotraukomis, kurios yra jo privataus gyvenimo dalis ir t.t.). Šiuo atveju ieškovui tenka įrodyti, kad yra realus pavojus jo teisei ir reali žalos grėsmė. Žala dar nepadaryta, todėl įrodinėjama tik potenciali žalos atsiradimo galimybė ir atsakovo veiksmų neteisėtumas¹⁰⁵. Jeigu teismas atsisako tenkinti prevencinį ieškinį, asmuo nepraranda teisės reikalauti atlyginti padarytą žalą; **4)** kreipiantis dėl laikinųjų apsaugos priemonių; **5)** reikalaujant pripažinti teisės pažeidimą. Pastarasis būdas susijęs su EŽTT praktika. Teismas, gindamas Konvencijoje įtvirtintas žmogaus teises, tarp jų ir Konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintą teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą, laikosi nuostatos, kad teisės pripažinimas atskirais atvejais

---

¹⁰⁴ *Cit. op.* 18, p. 72.

¹⁰⁵ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė.* Vilnius: Justitia, 2003, I t., p. 356.

savaime yra satisfakcija už patirtą skriaudą. Vadinasi, teisės pažeidimo pripažinimas yra savarankiškas pažeistų teisių gynimo būdas¹⁰⁶.

Aukščiausiasis Teismas panašios pozicijos laikosi viešųjų asmenų garbės ir orumo gynimo byloje: viešojo asmens pagrindiniu pažeistų teisių apgynimo būdu laikytina ne turtinė, bet moralinė kompensacija, t.y. pripažinimas, kad teisė buvo pažeista¹⁰⁷.

Kaip ginti savo teisę į privatų gyvenimą, renkasi patys ieškovai. Jie gali rinktis ne vieną, o kelis įstatyme numatytus būdus. Tačiau viešieji asmenys negali tikėtis apginti savo teisės į privatų gyvenimą tokia pačia apimtimi kaip kiti.

Daugelyje valstybių egzistuoja principas, jog viešųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą apsauga yra siauresnė negu privačių asmenų. Vertinant EŽTT praktiką, kurioje šis principas ir buvo suformuluotas, galima daryti išvadą, jog viešieji asmenys šiuo atveju suprantami siaurąja prasme: politikai, oficialias pareigas atliekantys asmenys ir panašiai. Tai – *ex officio* (lot. pagal pareigas) viešieji asmenys. Vien tai, kad asmuo yra viešasis, t.y. gerai žinomas visuomenėje, automatiškai nesuponuoja to, kad jo teisė į privatumą yra siauresnės apimties¹⁰⁸. Byloje *Von Hannover prieš Vokietiją*¹⁰⁹ EŽTT pripažino, kad įžymybės, skirtingai negu politikai (vyriausybės), kiti valdžios atstovai, naudojami tos pačios apimties teisės į privatų gyvenimą apsauga, kaip ir privatūs asmenys.

Trumpalaikiai viešieji asmenys, kurių atžvilgiu gali būti pateisinamas stiprus trumpalaikis susidomėjimas dėl jų veiklos ar su jais susijusio įvykio, taip pat išsaugo privataus gyvenimo apsaugos ribas, kaip ir privatūs asmenys. Šiuo atveju turi būti išsaugotas įsikišimo į asmens privatumą proporcingumas visuomenės pagrįstam interesui.

Viešasis asmuo turi būti ne tik pakantesnis kritikai, bet ir nereikalauti panašių pažeistos teisės gynimo standartų, kaip privatus asmuo. Ginant savo pažeistą teisę į privatumą ar garbę ir orumą, viešasis asmuo turi įvertinti tai, kad apie jį galėjo būti skelbiama nors ir hiperbolizuota, perkeltine reikšme pasakyta informacija ar nuomonė¹¹⁰.

---

¹⁰⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *Daktaras v. Lithuania*, pareiškimo Nr. 42095/98; Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *L. L. v. France*, pareiškimo Nr. 7508/02.

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje *S. Černiauskaitė v. Tauragės rajono meras, UAB "Tauragės kurjeris"*, Nr. 3K-3-529/2001, kat. 20.6.; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje *A. Sadeckas v. „Laisvas laikraštis“, UAB „Šilo bitė“, J. Leščiuokaitis, V. Štustauskas*, Nr. 3K-3-280/2005, kat. 26.6.

¹⁰⁸ LANKAUSKAS, M. Balansavimas tarp teisės į privatumą ir saviraiškos laisvės Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. *Teisės problemos*, 2007, nr.2 (56), p. 103-131.

¹⁰⁹ *Cit. op.* 82.

¹¹⁰ Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Lietuvos rytas" ir G. V. v. UAB "Respublikos" leidiniai"*, A. R. S., Nr. 2A-345/2005, kat. 26.6.; 26.7.; 27.12.(S).

Remiantis CK 2.23 straipsnio 3 dalyje nustatyta išimtimi, galima daryti išvadą, jog viešojo asmens teisė į privatų gyvenimą bus pažeista tada, kai jos paskelbimas nebus susijęs su teisėtu ir pagrįstu visuomenės interesu žinoti.

Faktai, kurių visuma nustatinėjama ginant teisę į privatų gyvenimą, yra šie: 1) faktas, kad informacija paskleista; 2) kad paskleistoji informacija yra apie ieškovą; 3) kad paskleistoji informacija yra apie privatų gyvenimą; 4) kad informacija paskleista be asmens sutikimo; 5) informacija paskleista nesant teisėti ir pagrįsto visuomenės intereso¹¹¹.

Svarstant, ar pažeistas asmens gyvenimo privatumas, neturi reikšmės, ar žinios yra *teisingos* - ar jos atitinka tikrovę, paprastai neturi reikšmės žinių pobūdis – ar jos neutralaus turinio. Jeigu žinios neteisingos, jos gali žėisti garbę ir orumą. Šiam deliktui svarbus būtent *neteisingų* duomenų paskleidimo faktas.

Konstitucinis Teismas savo nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1981 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“¹¹² privataus gyvenimo teisinę sampratą siejo su asmens būseną, kai asmuo gali tikėtis privatumo, su jo teisėtais privataus gyvenimo lūkesčiais. Tačiau jei asmuo atlieka viešo pobūdžio veikas ir tą supranta arba turi ir gali suprasti, nors ir savo namuose ar kitose privačiose valdose, tai tokios viešo pobūdžio veikos nebus apsaugos objektas pagal Konstitucijos 22 ir Konvencijos 8 straipsnius, ir asmuo negali tikėtis privatumo. Valstybės bei savivaldybių pareigūnų ir tarnautojų veikla, susijusi su valstybės bei savivaldybių valdžios ir valdymo funkcijų įgyvendinimu, visada yra viešo pobūdžio¹¹³. Konstitucinis Teismas įvertino, kad teisinėje valstybėje jos pareigūnų ir tarnautojų viešas pareigų atlikimas yra vienas esminių principų, saugančių nuo jų savivalės ar piktnaudžiavimo. Kartu Teismas pažymėjo, kad asmuo, darydamas nusikalstamas ar kitas priešingas teisei veikas, neturi ir negali tikėtis privatumo. Žmogaus privataus gyvenimo apsaugos ribos baigiasi tada, kai jis nusikalstamais veiksmais pažeidžia teisės saugomus interesus.

Kadangi šiame darbe atskirai kaip privataus gyvenimo dalys buvo aptarta teisė į atvaizdą, plačiau aptartini ir šios teisės gynimo būdai.

---

¹¹¹ *Cit. op.* 78 ir kt.

¹¹² Valstybės žinios, 2000, Nr. 39-1105.

¹¹³ *Ibidem*

2. Viešųjų asmenų teisės į atvaizdą gynimas

Teisė į atvaizdą ginama panašiai, kaip ir teisė į privatų gyvenimą: reikalaujant uždrausti veiksmus, pažeidžiančius šią teisę; reikšti prevencinį ieškinį (uždrausti atlikti veiksmus, kurie galėtų pažeisti teisę į atvaizdą); kreiptis dėl laikinųjų apsaugos priemonių; reikalauti atlyginti turtinę ir neturtinę žalą. Mirusiojo asmens pažeistą teisę gali ginti jo sutuoktinis, vaikai ar tėvai, nes neretai asmens teisės pažeidimas kartu pažeidžia ir to asmens šeimos narių teisę į privatų gyvenimą¹¹⁴.

Jeigu buvo pažeista tik asmens teisė į atvaizdą, taikomas CK 2.22 straipsnis. Šis straipsnis yra specialioji norma (*lex specialis*) CK 2.23 straipsnio atžvilgiu. Vadinasi, jeigu buvo pažeista ne tik teisė į atvaizdą, bet ir teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą, taikomas ir CK 2.22, ir 2.23 straipsniai¹¹⁵.

Neretai žemesniųjų instancijų teismai dar neteisingai aiškina ir taiko CK 2.22 straipsnį, pavyzdžiui, nusprendžia, kad viešojo asmens, užsiimančio visuomenine veikla, nuotraukai, padarytai viešojoje vietoje, išplatinti reikėjo gauti jo sutikimą¹¹⁶, kai toks sutikimas nebūtinai.

Aukščiausiojo Teismo nagrinėtose bylose dėl teisės į atvaizdą gynimo akcentuojama teisės į atvaizdą apsaugos esmė: fizinio asmens nuotrauka (jos dalis), portretas ar kitoks atvaizdas gali būti atgaminami, paroduojami, demonstruojami, spausdinami, taip pat pats asmuo gali būti fotografuojamas tik jo sutikimu. Tai - bendroji taisyklė. Šios taisyklės išimtis įtvirtinta CK 2.22 straipsnio 2 dalyje, pagal kurią asmens sutikimo nereikia, jeigu šie veiksmai yra susiję su visuomenine veikla, jo tarnybine padėtimi, t.y. susiję su viešuoju asmeniu, teisėsaugos institucijų reikalavimu arba jeigu fotografuojama viešojoje vietoje. Bet išimtis nėra absoliuti, nes asmens nuotraukos (jos dalies), padarytos šiais atvejais, negalima demonstruoti, atgaminti ar paroduoti, jeigu tai pažemintų asmens garbę, orumą ar dalykinę reputaciją.

Be to, ginamos asmens teisės į atvaizdą prasmė taip pat yra apsaugoti asmenį nuo galimų finansinių nuostolių, susijusių su neteisėtu asmens atvaizdo panaudojimu komerciniais ar kitokiais tikslais. Tarkim, asmuo, sutikdamas su atvaizdo panaudojimu reklamai už atlygį ar be jo, tačiau būdamas informuotas apie komercines panaudojimo aplinkybes, pats nusprendžia, kaip jam realizuoti priklausančias asmenines neturtines teises. Jis pats turi apsispręsti, ar jam tinka dalyvauti komercinėje veikloje (pavyzdžiui, leisti naudoti savo pavardę alkoholinio gėrimo pavadinime), ar jam priimtina reklamuoti

---

¹¹⁴ *Cit. op.* 6, p. 58.

¹¹⁵ *Ibidem*

¹¹⁶ *Cit. op.* 77.

konkretų asmenį, prekę ar paslaugą, taip pat svarstyti kitas jam aktualias aplinkybes, taip pat dalyvavimo tokioje veikloje sąlygas¹¹⁷.

Nagrinėjant bylas dėl pažeistos teisės į atvaizdą, svarbu ir tai, koku tikslu ieškovas buvo fotografuotas ir koku tikslu jo nuotrauka išspausdinta. Neretai viešųjų asmenų atvaizdai (filmuota medžiaga), daryti viešuose renginiuose, vėliau panaudojamos iliustruoti visai kitą kontekstą. Pavyzdžiui, viešojo asmens nuotrauka, daryta viešo renginio metu, buvo panaudota fontomontaže apnuogintų moters kojų fone žurnalo viršelyje¹¹⁸. Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje *T. G. prieš R. Š. ir UAB „Brolių Tomkų leidyba“*¹¹⁹ suformavo teisės taikymo ir aiškinimo taisyklę - sutikimas fotografuotis *ex officio* nereiškia sutikimo davimo fotografui tokias nuotraukas (ar konkrečią nuotrauką) atgaminti, parduoti, demonstruoti ar spausdinti. Be to, ir fotografuojant viešoje vietoje žinomas asmuo turi teisę į privatumą.

EŽTT savo praktikoje ne kartą priminė apie esminę privataus gyvenimo apsaugos svarbą ir suformulavo nuostatą: ir žinomi visuomenei asmenys turi „teisėtą viltį“, kad bus ginama jų teisė į privatų gyvenimą¹²⁰. Kai viešasis asmuo fotografuojamas (filmuojamas) viešoje ar beveik viešoje vietoje, bet užsiimantis išimtinai privačia veikla, šių atvaizdų paskelbimas gali būti pripažintas kaip teisės į atvaizdą, teisės į privatų gyvenimą pažeidimas. Kiekvienu atveju teismas turi išsiaiškinti ir atvaizdo paskelbimo tikslus, ir kontekstą, kuriame jie naudojami, ir kokiais būdais - teisėtais ar neteisėtais - tie atvaizdai buvo gauti, ar egzistuoja viešasis interesas ir t.t.

EŽTT byloje *Hachette Filipacchi Associes prieš Prancūziją*¹²¹ sprendė dėl Korsikos prefekto, viešojo asmens, Claude Erignac kūno nuotraukų, kurios buvo padarytos po jo nužudymo ir paskelbtos žurnale „Paris-Match“. Nuotraukos iliustravo publikaciją apie prefekto nužudymą. Prancūzijos teismuose teisę į privatų gyvenimą gynė prefekto našlė ir vaikai, kurių nuomone, kruvino ir sužaloto kūno atvaizdai buvo paskelbti išimtinai komerciniais tikslais, todėl buvo pareikalauta konfiskuoti kelių leidinių kopijas, kuriose publikuotos nužudytojo nuotraukos, taip pat uždrausti jas parduoti, ir skirti leidėjams baudas. Prancūzijos teismai pripažino, kad teisė į privatų gyvenimą buvo pažeista, nes nuotraukos buvo išspausdintos be artimųjų sutikimo, be to, sutrikdžius artimųjų gedulą ir privataus gyvenimo intymumą.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje *T. Gedmintienė v. R. Švilpa ir UAB „Brolių Tomkų leidyba“*, Nr. 3K-3-294/2003, kat. 16.9; 20.7; 39.6.2.13; 94.5.

¹¹⁸ *Cit. op.* 78.

¹¹⁹ *Cit. op.* 117.

¹²⁰ *Cit. op.* 82.

¹²¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Hachette Filipacchi Associes v. France*, pareiškimo Nr. 71111/01.

Žurnalo leidėjai kreipėsi į EŽTT ir nurodė, kad įpareigojimas išspausdinti pareiškimą, jog nebuvo gautas artimųjų sutikimas dėl nuotraukų publikavimo, ir bauda reiškia saviraiškos laisvės pažeidimą. EŽTT pripažino, kad nuotraukų publikavimas siekė teisėto tikslo ginti kitų asmenų teises. Atsakydamas į kitą klausimą, ar ginčytinas pažeidimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje, Teismas atsižvelgė į asmenų, kurie naudojami saviraiškos laisve, pareigas ir atsakomybę, į skirtos bausmės poveikį. Teismas nustatė, kad Konvencijos 10 straipsnis, kuriame ginanama saviraiškos laisvė, nebuvo pažeistas. Byloje nustatyta, kad nuotraukos buvo publikuotos ne tuoj po įvykio, o praėjus 13 dienų po nužudymo ir 10 dienų po laiduotuvių. Teismo nuomone, artimųjų sielvartas žurnalistus įpareigojo elgtis protingai ir atsakingai, nes asmuo mirė smurtine mirtimi, o šeima aiškiai prieštaravo, kad nuotraukos būtų publikuojamos.

Ankstesnėje byloje *Peck prieš Jungtinę Karalystę*¹²² EŽTT pareiškė, kad net ir viešoje aplinkoje asmens santykis su kitais asmenimis, gali patekti į privataus gyvenimo apibrėžimą. Būdamas viešoje vietoje asmuo turi pagrįstą lūkesčių, kad bus gerbiamas jo privatumas, kad, pavyzdžiui, pasirinktas nuošalus stalelis restorane yra pakankama privati erdvė viešoje vietoje. Privataus gyvenimo pažeidimai gali atsirasti, kai viešoje vietoje esantys asmenys sistemingai ir pastoviai yra fiksuojami (pavyzdžiui, daromi apsaugos vaizdo kamerų įrašai)¹²³.

EŽTT išskiria tris kriterijus, kurie padeda nustatyti asmens teisės į atvaizdą galimą pažeidimą:

- 1) ar nuotraukomis (kitokiu fiksavimu) įsibrauta į privataus gyvenimo zoną;
- 2) ar atvaizdai susiję su privačiu ar su viešuoju interesu;
- 3) ar gauti atvaizdai buvo skirti ribotam naudojimui, ar viešai prieinami visuomenei¹²⁴.

Šiuo požiūriu iliustratyvus Apeliaciniame Teisme nagrinėtas apeliacinis skundas dėl Vilniaus apygardos teismo nutarties civilinėje byloje *UAB "Lietuvos rytas" ir G.V. prieš UAB "Respublikos" leidiniai*, A. R. S.¹²⁵. Šioje byloje išskirtinas vieno iš atsakovų, pasaulyje žinomo krepšininko A. S. priešieškiny. Kadangi apeliacinis skundas buvo pateiktas ieškovų, o ne atsakovų, tai jis nesusijęs su minėtu priešieškiniu, tačiau norėtusi jį plačiau paanalizuoti, įvertinant pirmosios instancijos teismo argumentus.

---

¹²² *Cit. op.* 73.

¹²³ *Ibidem*

¹²⁴ *Cit. op.* 73.

¹²⁵ Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Lietuvos rytas" ir G. V. v. UAB "Respublikos" leidiniai*, A. R. S., Nr. 2A–345/2005, kat. 26.6.; 26.7.; 27.12.(S).

A. S. priešieškinyje prašė priteisti iš UAB "Lietuvos rytas" 50000 Lt neturtinės žalos atlyginimo dėl pažeistos teisės į privatų gyvenimą, pažeistos teisės į atvaizdą. Krepšininkas nurodė, kad dienraštyje "Lietuvos rytas" buvo išspausdintos jo nepilnamečių vaikų nuotraukos ir interviu, padaryti be jo ir žmonos I. S. žinios. Be to, krepšininkas kaltino minėto dienraščio darbuotoją slapta patekus į saugomą teritoriją, kurioje yra šeimos gyvenamasis būstas, fotografavus bei vėliau iliustravus nuotraukomis publikaciją. Straipsnio autorė esą neteisėtai pateko ir į privačios mokyklos, kurioje mokėsi nepilnamečiai vaikai, teritoriją. Krepšininkas tvirtino, kad paviešinus nepilnamečių vaikų nuotrauką, jie tapo lengvai atpažįstami daugeliui žmonių, o neteisėti "Lietuvos ryto" veiksmai sukėlė ne tik neigiamas moralines, bet ir materialines pasekmes - jis, siekdamas apsaugoti nuo panašių neteisėtų veiksmų, turės papildomai investuoti į savo ir savo šeimos saugumą.

Vilniaus apygardos teismas šį priešieškinį atmetė, nurodydamas, kad subjektinė teisė į atvaizdą bei privatų gyvenimą nėra absoliuti. Poziciją nulėmė ribojimai, taikomi viešiesiems asmenims. Viešojo asmens sutikimo nereikia, jeigu interviu gavimas, vietovės ar asmens fotografavimas ir viso to publikavimas yra pagrįstas viešoju interesu, ir iš esmės nepažeidžia asmens privataus gyvenimo, kai prieštaravimas tokiam veikimui nėra aiškiai išreikštas. Teismas konstatavo, kad dienraščio "Lietuvos rytas" pirmajame puslapyje be atsakovo A. S. sutikimo išspausdinta nepilnamečių vaikų nuotrauka nevertintina pažeidimo prasme.

Teismo nuomone, fotografavimo, interviu ir publikavimo veiksmai atlikti ne slapta, ne apgaule, o suprantant ir žinant, kad šiuos veiksmus atlieka žurnalistė. Teismas pripažino, kad A. S. privataus gyvenimo momentai ne kartą atspindėti spaudoje. A. S. dėl to neprieštaravo, todėl konkrečiu atveju įvertinant pusiausvyrą teisės į privatų gyvenimą bei atvaizdą apskritai ir visuomenės teisės žinoti, visuomenės informavimo priemonės teisės skleisti teisingą informaciją apie viešąjį asmenį, teismas pirmenybę teikė viešajam interesui, t.y. visuomenės teisei pagrįstai žinoti viešo asmens privataus gyvenimo faktus.

Be to, teismas nurodė, kad asmens sutikimo fotografuoti nereikia, jeigu šie veiksmai susiję su visuomenine asmens veikla arba jeigu fotografuojama viešoje vietoje, o spaudoje išplatinta A. S. nepilnamečių vaikų nuotrauka buvo fotografuota viešoje vietoje, todėl pripažintina, jog civilinė teisė nepažeista.

Neįtikinamas Vilniaus apygardos teismo argumentas, kad privačios mokyklos kieme, kurį prilygino viešai vietai, buvo galima be tėvų leidimo fotografuoti jų nepilnamečius vaikus. Nors jie ir yra viešojo asmens vaikai, jie niekaip nedaro įtakos visuomenei, neužima jokių pareigų, be to, yra pažeidžiami dėl savo amžiaus ir turi teisę į savo privatų

gyvenimą, ginamą Vaiko teisių konvencijos¹²⁶. Pagal ją, nė vienas vaikas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą; vaikas turi teisę nuo tokio kišimosi ar kėsಿನimosi būti įstatymo ginamas.

Viešasis asmuo išsaugo savo teisę į privatų gyvenimą, į atvaizdą, kai užsiima išimtinai privačia veikla ir nesama jokio viešojo intereso.

3. Neturtinės žalos nustatymo ypatumai

Kadangi vienas iš pažeistos teisės į privatų gyvenimą gynimo būdų yra neturtinės žalos išieškojimas, verta akcentuoti keletą jos nustatymo ypatumų, susijusių su neturtinės žalos nustatymu nagrinėjant viešųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą pažeidimus.

Pažeidus neturtinę teisę – teisę į privatų gyvenimą, žala nėra susijusi su tam tikrais turtiniais praradimais, o pasireiškia dvasinio pobūdžio netekimais, kurie, įvertinti pinigais, gali bent iš dalies kompensuoti tuos praradimus¹²⁷.

Neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais (CK 6.250 straipsnio 1 dalis). Atlygintinos neturtinės žalos ribos nenustatytos, todėl įvertinti ją palikta teismui, nes tai fakto klausimas.

Vien tik neturtinės teisės pažeidimas *ex facto* nereiškia ir neturtinės žalos padarymo, t.y. neturtinės žalos atlyginimui už neturtinių teisių pažeidimą yra būtinos visos civilinės atsakomybės sąlygos: neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys, kaltė bei žala¹²⁸.

Neturtinės žalos atlyginimo pagrindu gali būti nurodomi keli deliktai ir todėl gali būti reiškiamas vienas bendras reikalavimas atlyginti neturtinę žalą, kurios dydį pinigais įvertina teismas, išsiaiškinęs ir nustatęs reikšmingas aplinkybes¹²⁹.

CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumą, teisingumą ir protingumą kriterijus.

Aukščiausiasis Teismas yra pareiškęs, kad sprendžiant neturtinės žalos priteisimo klausimą, kai teisė į privatumą pažeista visuomenės informavimo priemonėse, turi būti vertinama žalą patyrusio asmens ryšys su paskelbta informacija, tam tikros subjektyvios

¹²⁶ Valstybės žinios (1995, Nr. 60-1501).

¹²⁷ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 188.

¹²⁸ *Cit. op.* 117.

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. UAB „Šiaulių naujienos“, Nr. 3K-3-488/2007, kat. 22.7; 26.6; 26.7; 123.8.

savybės, kurios gali padidinti arba sumažinti neturtinės žalos dydį. Teismai turi vertinti ir paskelbtos informacijos reikšmę visuomenei, t.y. ar ši informacija yra susijusi su visuomenės gyvenimu, ar jos žinojimas yra grindžiamas viešuoju interesu¹³⁰. Remiantis EŽTT praktika, priteistinos neturtinės žalos dydis parenkamas vertinant tai, kokia žalos suma yra teisinga. Neturtinės žalos dydis nustatomas remiantis ne tik nustatytais aplinkybėmis, bet ir vadovaujantis teisingumo bei protingumo principais¹³¹.

Kai viešieji asmenys reikalauja atlyginti neturtinę žalą, teismai atsižvelgia į šių asmenų teisinį statusą ir jiems taikomus teisės į privatų gyvenimą ribojimus, taip pat į tai, kad dėmesio centre esantys ir dažnai su žiniasklaida bendraujantys viešieji asmenys patys nesaugo savo privataus gyvenimo. Kilus ginčui dėl pažeistos teisės į privatų gyvenimą, faktas, jog apie viešąjį asmenį yra rašoma, skelbiama ir iki teisės pažeidimo, turi reikšmės nustatant neturtinės žalos dydį. Kadangi viešasis asmuo jau yra patyręs viešumo, duomenų apie jo privatų gyvenimą paskelbimas mažiau veikia jo emocinę būseną negu šioje situacijoje būtų paveiktas asmuo, kuris iki informacijos paskelbimo nebūtų bendravęs su žiniasklaida¹³².

Kartu pripažįstama, kad ši taisyklė nėra absoliuti: kiekvieno asmens reakcija į susidariusią situaciją, jo vidiniai išgyvenimai yra subjektyvūs ir konkrečiais vienetais neišmatuojami. Nors viešojo asmens veikla yra susijusi su dažnu buvimu viešumoje, jis pats nusistato privataus gyvenimo ribas, kurių be jo sutikimo niekas neturi teisės pažeisti. Todėl paskelbta informacija turi būti įvertinama: ar tai yra grynai asmeninio pobūdžio, ar jos paskelbimas yra susijęs su viešojo asmens veikla, ar susiję su visuomenės interesu žinoti.

Pažeidus teisę į privatų gyvenimą ir asmeniui patyrus neigiamų išgyvenimų, vien pažeidimo pripažinimo faktas negali kompensuoti patirtų išgyvenimų, skirtingai negu ginant garbę ir orumą. Tokios pozicijos laikėsi Apeliacinis Teismas minėtoje civilinėje byloje *Ž. Ž. prieš UAB "Ekstra žinios" ir UAB "Lietuvos rytas"*¹³³. Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuomone, spaudoje paskelbta informacija apie žinomo dainininko Ž. Ž. nesantuokinį sūnų ieškovą labiau paveikė ir sukėlė jam nepalyginamai daugiau neigiamų emocijų, negu informacijos apie jo dalyvavimą vakarėlyje paskelbimas, todėl neturtinės žalos suma, priteistina už pirmąjį pažeidimą, turi būti ženkliai didesnė lyginant ją su suma, priteistina už antrąjį pažeidimą.

¹³⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. vasario 6 d. sprendimas byloje *Tammer v. Estonia*, pareiškimo Nr. 41205/98.

¹³¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1983 m. kovo 22 d. sprendimas byloje *Campbell and Cosans v. The United Kingdom*, pareiškimo Nr. 7511/76; 7743/76.

¹³² *Cit. op.* 99.

¹³³ *Ibidem*

Remdamasi byloje aptartų faktų visuma, teisingumo ir protingumo principais, teisėjų kolegija manė, kad pirmosios instancijos teismo priteista 10000 Lt neturtinės žalos atlyginimo suma yra nepakankama ieškovui padarytos žalos kompensacija, todėl pirmosios instancijos teismo sprendimą pakeitė ir ieškovui už pirmąjį privataus gyvenimo pažeidimo faktą (informacijos apie nesantuokinį vaiką paskelbimą) priteisė 20000 Lt sumą, o už antrąjį – 5000 Lt, iš viso 25000 Lt. Šiuo atveju teismas atsižvelgė ne tik į anksčiau minėtas aplinkybes, bet ir į valstybės ekonominę padėtį ir jos piliečių materialinį bendrą lygį.

Be to, teismas atsižvelgė į tai, kad atsakovas nesilaikė teismo paskirtų laikinųjų apsaugos priemonių: draudimo spausdinti informaciją apie ieškovo nesantuokinį sūnų, nors atsakovas nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių gavo laiku (tuo metu straipsniai dar nebuvo atspausdinti, jis turėjo galimybę pakeisti laikraščio puslapius, tačiau to nepadarė). Ši aplinkybė, taip pat privačios informacijos išplatavimo mastas (didelis laikraščio tiražas), teismo nuomone, didina priteistiną sumą.

Dar didesnę sumą už teisės į atvaizdą pažeidimą iš dienraščio „L.T.“ leidėjų priteisė Vilniaus apygardos teismas prezidento Algirdo Brazausko dukrai L. ir jos vyrui, žinomam aktoriui D. M. už dienraštyje išspausdintas jų nuogų paplūdimyje nuotraukas - kiekvienam po 75 tūkstančius litų neturtinės žalos¹³⁴.

4. Pažeistos teisės į privatą gyvenimą neteisminiai gynimo būdai

Pažeistą teisę į privatą gyvenimą galima ginti ir ne teisme, nors tai pagrindinė institucija, ginanti asmens teisę į privatą gyvenimą. Žiniasklaidos savikontrolės ir savireguliacijos institucijos šią teisę gali ginti joms suteiktomis priemonėmis.

Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija, būdama viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų savitarkos institucija, be kitų funkcijų, nagrinėja profesinės etikos pažeidimus, kuriuos padarė žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai ar jų dalyvių paskirti atsakingi asmenys informuodami visuomenę (VIĮ 46 str. 4 d.).

Seimui atskaitinga Lietuvos radijos ir televizijos komisija be kitko, kontroliuoja, kaip transliuotojai ir retransliuotojai laikosi VIĮ ir Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymų.

Žurnalistų etikos inspektoriaus kompetencija teisės į privatą gyvenimą apsaugos srityje platesnė. Ji: 1) nagrinėja suinteresuotų asmenų skundus ir pareiškimus dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo; 2) nagrinėja suinteresuotų asmenų

---

¹³⁴ Cit. op. 89.

skundus ir pareiškimus dėl jų teisės į privataus gyvenimo apsaugą pažeidimo visuomenės informavimo priemonėse. Žurnalistų etikos inspektorius gali:

- įspėti viešosios informacijos rengėjus ir skleidėjus apie pažeidimus ir reikalauti juos pašalinti;
- reikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas ar skleidėjas paneigtų paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, žeminančią asmens garbę ir orumą ar kenkiančią jo dalykinei reputacijai, teisėtiems interesams, arba sudarytų asmeniui galimybę pačiam atsakyti ir paneigti tokią informaciją;
- kreiptis į kitas valstybės institucijas bei Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją dėl pastebėtų teisės aktų pažeidimų;
- surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus;
- nagrinėti administracinių teisės pažeidimų bylas ir skirti administracines nuobaudas.

Teismai Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimus pripažįsta kaip konkretaus atlikto tyrimo išvadą ir jis bylose vertinamas kaip rašytinis įrodymas. Bylą nagrinėjančiam teismui neturi ir prejudicinės galios¹³⁵. Plačiau apie inspektoriaus veiklą - sekančiame skyriuje.

---

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje *J. Varapnickaitės-Mažylienė v. Vilniaus miesto vaiko teisių apsaugos tarnyba*, Nr. 3K-3-600/2004, kat. 20.7.

V. TEISINIO SĄMONINGUMO STYGIUS

1. Teisės į privatų gyvenimą pažeidimai visuomenės informavimo priemonėse

2004-aisiais Europos žmogaus teisių komisaras Alvaras Gil-Roblesas ataskaitoje apie žmogaus teisių situaciją Lietuvoje teigė: „Daugumai lietuvių teisė į privatų gyvenimą yra arba nežinoma, arba sunkiai identifikuojama. Tik labai retais atvejais krepiamasi į teismus arba į kitas įstaigas, tokias kaip Kontrolieriaus įstaiga, dėl teisės į privatumą pažeidimų. Nevyriausybinės organizacijos išreiškė susirūpinimą dėl padaugėjusių teisės į privatumą pažeidimų, kuriuos vykdo žiniasklaida ir verslo grupės”¹³⁶.

Situacija nuo 2004-ųjų keitėsi - skundų ir bylų dėl pažeistos teisės į privatų gyvenimą padaugėjo. Žurnalistų etikos inspektorius 2006 metų veiklos ataskaitoje teigia, kad 2006-aisiais palyginti su 2005, jam pateiktų skundų skaičius išaugo beveik perpus, o asmens teisių pažeidimų nustatyta dvigubai daugiau: 2006 m. nustatyti 22 teisės į privatų gyvenimą pažeidimai, 12 – 2005 m.; 2006 m. – 30 garbės ir orumo pažeidimo atvejų, 2005 – 13¹³⁷. Inspektorius daro prielaidą, kad pažeidimų skaičius didėja dėl to, kad mažėja pagarbos žmogaus teisėms žiniasklaidoje.

Inspektorius tvirtina, jog nagrinėdamas skundus, dažnai susiduria su pernelyg plačiais viešosios informacijos rengėjų taikomu viešojo asmens kriterijumi. Remdamasis viešojo asmens sąvoka, pateikta VII, inspektorius daro išvadą, jog viešasis asmuo yra tas, kurio priimami sprendimai yra visuomeniškai svarbūs. Tai, inspektoriaus nuomone, ne pramogų, sporto, verslo ir panašių sričių atstovai. Šios pozicijos inspektorius laikosi nagrinėdamas jam pateiktus skundus, nors ji inspektoriaus yra per daug susiaurinta.

Išanalizavus 2007-aisiais metais nagrinėtus skundus inspektoriui, galima daryti išvadą, kad dažniausiai nukenčia ne patys viešieji asmenys, tačiau jų artimieji.

Skunde inspektoriui pareiškėja R. B. skundėsi, kad šalia publikacijos laikraštyje "L. T." apie žinomą televizijos laidų vedėją buvo išspausdintos jos ir jos sūnaus nuotraukos, nors ji sutikimo nedavė¹³⁸. Aplinkybės, kuriomis pareiškėja buvo pavaizduota, nepasižymi jokių visuomeniniu interesu (moteris su vaiku sėdi kavinėje). Laikraščio vadovybė turėjo savo argumentų: moteris buvo nufotografuota viešoje vietoje ir matė, kad

¹³⁶ Žmogaus teisių komisaro p. Alvaro Gil-Robleso ataskaita apie jo vizitą į Lietuvą 2003 m. lapkričio 23-26 d. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=158&p_d=51784&p_k=1-132k>

¹³⁷ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2005–2006 metų analitinė apžvalga "Visuomenės informavimo demokartinės kultūros plėtros gairės" ir 2006 metų veiklos ataskaita. Vilnius: UAB "Baltijos kopija", 2007, p. 54.

¹³⁸ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2007 m. balandžio 5 d. sprendimas "Dėl publikacijoje "Algis-Greitai sūnaus nekrikštys" ("L.T.", 2007-01-06, NR. 4/253) paskelbtos informacijos (nuotraukos)", Nr. SPR-11.

yra fotografuojama, tam neprieštaravo. Inspektorius tokius argumentus atmetė, nes jie neįrodo, kad pareiškėja leido tokią nuotrauką viešai skelbti.

Kitame skunde dėl to paties leidinio "L.T." žinoma manekenė L. M., nufotografuota kartu su žinomu krepšininku Š. M. tvirtino, kad be jos sutikimo buvo paskelbti jos vardas, pavardė, amžius, darbovietė, laisvalaikio leidimo būdai, santykių su kitais asmenimis pobūdis bei nuotraukos¹³⁹. Jos darytos sekant pareiškėją.

Publikacijos autorė teigė, kad Š. M. – viešasis asmuo ir publikacijoje spausdinamos jo, kaip viešojo asmens, nuotraukos bei aprašytos viešojo asmens gyvenimo aplinkybės. Žurnalistų etikos inspektorius atmetė šį argumentą, motyvuodamas tuo, jo Š. M. nuo 1999 m. balandžio 14 d. nustojo eiti Nepaprastojo pasiuntinio ir įgaliotojo ministro specialiesiems pavedimams humanitarinių, verslo, kultūros ir sporto ryšių plėtrai su JAV pareigas. Todėl pagal VIĮ 2 straipsnio 60 dalį, Š. M. publikacijos paskelbimo metu, inspektoriaus nuomone, yra laikomas privačiu asmeniu.

Šiame darbe jau minėtas pažeidimas laikrašyje "L. T." išspausdinus nuogų paplūdimyje žinomų asmenų nuotraukas, pirmiausia buvo išnagrinėtas Žurnalistų etikos inspektoriaus¹⁴⁰. Nuotraukos buvo darytos asmenims nežinant, jog yra fotografuojami. Skundžiama publikacija buvo pristatoma pirmuosiuose puslapiuose, viso puslapio dydžio nuogų pareiškėjų nuotraukomis, kurios palydėtos epitetais "desertas akims", "grožybės". Nuogų pareiškėjų nuotraukos, inspektoriaus vertinimu, sudaro intymią privataus gyvenimo dalį ir nepasižymi jokių visuomeninių interesu. Tai yra situacija, kai joks protingas žmogus nenorėtų būti fotografuojamas. Tokių nuotraukų viešas paskelbimas netenkina teisėto visuomenės intereso gauti informaciją, o sukuriant sensaciją siekia pritraukti skaitytojus ir patenkinti jų smalsumą.

Leidinio vadovai tvirtino, kad nuotraukos yra darytos bendrame paplūdimyje, kuris laikytinas viešąja vieta, todėl pareiškėjų veiksmai gali būti vertintini kaip pažeidžiantys viešąją tvarką bei žmonių rimtį, o fiksuojant teisės pažeidimą, pareiškėjų sutikimas nebuvo būtinas. Bet Žurnalistų etikos inspektorius tokius leidėjų argumentus atmetė ir nustatė, kad buvo pažeista pareiškėjų teisė į atvaizdą ir privataus gyvenimo neliečiamumą. Tokia inspektoriaus pozicija pagrįsta ir logiška.

---

¹³⁹ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2007 m. vasarop 8 d. sprendimas "Dėl publikacijose "Marčiulionis – naujos moters glėbyje/Šaras rado naują meilę" ir "Poravimosi metas" ("L.T.", 2006-11-18, NR. 215) paskelbtos informacijos", Nr. SPR-4.

¹⁴⁰ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2007 m. spalio 24 d. sprendimas "Dėl publikacijoje "Nuogi Mertinai – desertas akims.Mertinai Nidoje demonstravo savo grožybes"("L.T.", 2007-08-25, NR. 193/442) išspausdintų nuotraukų", Nr. SPR-23.

2. Viešųjų asmenų „jautrumas“ gali būti pavojingas demokratijai

Minėtoje veiklos ataskaitoje Žurnalistų etikos inspektorius skelbia, kad skundų skaičių „užaugina“ didelis viešųjų asmenų skundų skaičius ir pateikia pavyzdį: 18 tuometinio Vilniaus miesto mero A. Z. skundų dėl visuomenės informavimo priemonėse paskleistos informacijos apie jį¹⁴¹. Dauguma skundų buvo pripažinti nepagrįstais. Inspektorius nuomone, politikų bandymas užgniaužti kritiką kreipiantis į žiniasklaidos priežiūros institucijas ar teismą neretai gali būti vertinamas kaip kėsintis į spaudos laisvę, kuri yra dalis saviraiškos laisvės. Kai kurie autoriai paaštrina jautrumą: pavyzdžiui, sureikšmina visuomenės informavimo priemonių įtaką (L. Meškauskaitės nuomone, žurnalistikos etikos laikymasis „mūsų laikais priklauso tik nuo paties *Jo didenybės* (paryškinta L. Meškauskaitės) žurnalisto ar leidėjo“¹⁴²) arba ją perdėtai sumenkina (K. Jovaišas: „Žodis tampa preke tuomet, kai siekiant patenkinti politinius ar ekonominius tam tikrų socialinių grupių interesus, dozuotai, kryptingai ir selektyviai reiškiami įsitikinimai, nuomonės ar pažiūros, o visuomenės informavimo priemonės naudojamos kaip visuomenės apkvailinimo bei atitinkamo psichologinio apdorojimo priemonės“¹⁴³).

EŽTT teisėjas Zupančič byloje *Von Hannover prieš Vokietiją* savo atskirojoje nuomonėje kritikavo Teismą, kuris esą paveiktas amerikiečių spaudos laisvės principų spaudos laisvę padarė fetišu“¹⁴⁴. Teisėjo nuomone, laikas švytuoklei grįžti prie šiek tiek kitokio balanso tarp to, kas privatu ir to, kas vieša.

---

¹⁴¹ *Cit. op.* 137, p. 56.

¹⁴² *Cit. op.* 69, p. 158.

¹⁴³ JOVAIŠAS, K. Žodžio laisvė: problemos ir paradoksai. *Teisės problemos*, 2007, nr. 3 (57), p.14.

¹⁴⁴ *Cit. op.* 82, *Concurrin opinion of judge Zupančič*.

IŠVADOS

1. Visuomenės informavimo įstatymu įteisinta viešojo asmens sąvoka nenustato aiškių kriterijų, kuriais remiantis asmenį galima būtų laikyti viešuoju. Sąvokoje dominuoja vertinamojo pobūdžio kriterijai, kurie gali būti klaidingai interpretuojami aiškinantis asmens statusą.

2. Lietuvoje ginant viešųjų asmenų pažeistą teisę į privatą gyvenimą, teismai skirtingai vertina aplinkybes, nustatydami viešojo asmens statusą ir jų teisės į privatą gyvenimą ribas.

3. Kintant visuomenės vertybėms, plėtojantis modernioms technologijoms, kinta ir privataus gyvenimo turinys. Dėl "guminio" privataus gyvenimo apibrėžimo atsiranda daugiau privataus gyvenimo sričių, kurias gali pažeisti kiti.

4. Viešojo asmens teisė į privatą gyvenimą gali būti ribojama teisėto ir pagrįsto visuomenės poreikio žinoti apie viešąjį asmenį tokią informaciją, kuri apsaugotų kitų žmonių teises ir laisves, valstybės gerovę.

5. Kadangi ribojimai turi būti numatyti įstatyme ir aiškiai išreikšti, šiuo požiūriu kritikuotinas Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnyje numatytas leidimas informaciją apie viešojo asmens privatą gyvenimą skelbti be jo sutikimo, jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes.

6. Viešasis asmuo dėl savo ypatingo statuso visuomenėje neturi tokių pat privataus gyvenimo apsaugos standartų kaip privatūs asmenys. Bet, būdami visuomenės dėmesio centre, jie turi galimybių pasiekti moralinės satisfakcijos pasinaudodami viešumu.

7. Paskelbus duomenis apie privatą viešųjų asmenų gyvenimą visuomenės informavimo priemonėse ir kilus ginčui, teismai ieško protingos pusiausvyros tarp teisės į privatą gyvenimą ir teisės į saviraišką. Vienas iš svarbiausių kriterijų, kam teikti pirmenybę - viešasis interesas.

8. Kadangi viešieji asmenys, nepaisant ribojimų, turi teisę į privatą gyvenimą, informacijos apie jį negalima rinkti ir skelbti bet koku būdu ar skelbti bet kokią informaciją. Skelbiant apie privatą viešojo asmens gyvenimą turi nulemti tikslas informuoti visuomenę, o ne tenkinti jos smalsumą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

- 1) 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987);
- 2) 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių apsaugos konvencija (Valstybės žinios, 1995, Nr. 60-1501);
- 3) Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014);
- 4) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262, VIII-1864);
- 5) Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-274, VIII-1968);
- 6) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340, IX-743);
- 7) Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1994, Nr. 63-1231, VIII-946);
- 8) Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymas (Valstybės žinios, 1995, Nr. 33-759, I-836);
- 9) Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1995, Nr. 53-1290, I-924);
- 10) Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (Valstybės žinios, 1996, Nr. 71-1706, X-752); Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas (Valstybės žinios, 2006, Nr. 82-3254, X-752);
- 11) Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas (Valstybės žinios, 1996, Nr. 102-2317, IX-2361). Nauja įstatymo redakcija nuo 2005 m. sausio 1 d. (Valstybės žinios, 2004, Nr. 115-4284, IX-2361);
- 12) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598, VIII-1185). Nauja įstatymo redakcija nuo 2003 m. kovo 21 d. (Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125, IX-1355);
- 13) Lietuvos Respublikos biomedicininų tyrimų etikos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 44-1247, VIII-1679);
- 14) Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1937, Nr. VIII-1871);

15) Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas (Valstybės žinios, 2008, Nr. 22-804, X-1444);

16) Europos Tarybos Parlamentinės asamblėjos 1998 m. birželio 26 d. rezoliucija “Right to privacy”, Nr.1165 (1998).

Specialioji literatūra

1) *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Redaktorių kolegija. 4-asis leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000;

2) HIXON, Richard F. *Privacy in a public society : human rights in conflict*. New York: Oxford University Press, 1987;

3) JOČIENĖ, D.; ČILINSKAS, K. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius: Petro ofsetas, 2004;

4) JOVAIŠAS, Karolis., *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras: I dalis*. Vilnius: Teisės institutas, K. Jovaišo PĮ, 2000;

5) MEŠKAUSKAITĖ, Liudvika. *Žiniasklaidos teisė: visuomenės informavimo teisė: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004;

6) MIKELĖNAS, V.; BARTKUS, G.; MIZARAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002;

7) MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003;

8) MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995;

9) ŠILEIKIS, Egidijus. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003;

10) BIRMONTIENĖ, Toma. *Privataus gyvenimo neliečiamumas* In *Asmens konstitucinės teisės Lietuvoje*. Konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 1996;

11) MEŠKAUSKAITĖ, Liudvika. *Teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą* In *Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė*. Vilnius, 2003;

12) MIKELĖNAS, Valentinas. *Teisė į privatų gyvenimą* In *Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas*. Mokslinės konferencijos medžiaga. Vilnius: Justitia, 2001;

13) JOVAIŠAS, Karolis. *Žodžio laisvė: problemos ir paradoksai. Teisės problemos*, 2007, nr.3 (57);

14) LANKAUSKAS, Mindaugas. Balansavimas tarp teisės į privatumą ir saviraiškos laisvės Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. *Teisės problemos*, 2007, nr. 2 (56), p. 103-129;

15) MALL, Laura. The right to privacy in Great Britain: will renewed anti media sentiment compel Great Britain to create a right to be let alone? *ILSA Journal of Int'l & Comparative Law*, 1998, p. 785-815;

16) ŽIOBIENĖ, Edita. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta privataus gyvenimo apsauga: informacijos apie viešuosius ir privačius asmenis skirtumai. *Jurisprudencija*, 2002, nr.30 (22), p. 91-99;

17) Žurnalistų etikos inspektorius 2005–2006 metų analitinė apžvalga "Visuomenės informavimo demokartinės kultūros plėtros gairės" ir 2006 metų veiklos ataskaita. Vilnius: UAB "Baltijos kopija", 2007;

18) Apklausa "Ką jūs manote apie Premjero A. Brazausko atostogas Egipte su K. Butrimiene? *Veidas*, 2002, nr. 17.

Teismų sprendimai

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai:

1) Europos Žmogaus Teisių Teismo 1983 m. kovo 22 d. sprendimas byloje *Campbell and Cosans v. The United Kingdom*, pareiškimo Nr. 7511/76; 7743/76;

2) Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Lingens v. Austria*, pareiškimo Nr. 9815/82;

3) Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. kovo 25 d. sprendimas byloje *B. v. France*, pareiškimo Nr. 232-C;

4) Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Castells v. Spain*, pareiškimo Nr. 236;

5) Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Niemietz v. Germany*, pareiškimo Nr. 251-B;

6) Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Lopez Ostra v. Spain*, pareiškimo Nr.303-C;

7) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. balandžio 27 d. sprendimas byloje *L. v. Finland*, pareiškimo Nr. 25651/94;

8) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *Daktaras v. Lithuania*, pareiškimo Nr. 42095/98;

9) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. vasario 6 d. sprendimas byloje *Tammer v. Estonia*, pareiškimo Nr. 41205/98;

10) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. sausio 28 d. sprendimas byloje *Peck v. The United Kingdom*, pareiškimo Nr. 44647/98;

11) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. birželio 24 d. sprendimas byloje *Van Hannover v. Germany*, pareiškimo Nr.5932/00;

13) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *L. L. v. France*, pareiškimo Nr. 7508/02;

14) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Hachette Filipacchi Associes v. France*, pareiškimo Nr. 71111/01;

15) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. rugsėjo 11 d. sprendimas byloje *L. v. Lithuania*, pareiškimo Nr.27527/03.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimai:

1) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1991 m. sausio 31 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, Nr. 90-2662);

2) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 1999, Nr. 90-2662);

3) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 2000, Nr. 49-1424);

4) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (...) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 2002, Nr. 93-4000);

5) Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 2003, Nr. 104-4675);

6) Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos pataisos darbų kodekso 41 straipsnio 2 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” (Valstybės žinios, 2003, Nr. 29-1196);

Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo nutarimai ir sprendimai:

1) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 1 “Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas” (Teismų praktika, 1998, Nr.9);

2) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje *S. Merilienė v. UAB "Lietuvos žinios"*, Nr. K-3-1343, kat. 41;

3) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje *L. Kniukšta v. V.Žutauto leidybinė įmonė "Kriminalistika"*, Nr. 3K-3-988/2001, kat. 20.6;

4) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje *B.Gudelis v. UAB "Veidas"*, Nr. 3K-3-560/ 2001, kat. 20.7;

5) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *N.Vaitkienė v. UAB "Kauno diena"*, Nr. 3K-3-461/2001, kat. 16.9, 20.6, 20.7;

6) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje *S. Černiauskaitė v. Tauragės rajono meras, UAB "Tauragės kurjeris"*, Nr. 3K-3-529/2001, kat. 20.6;

7) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *G. Pinigis v. UAB "Leosona"*, Nr. 3K-3-1621/2002, kat. 20.6;

8) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje *O. Rojutė v. UAB "Lietuvos žinios"*, Nr. 3K-3-41/2003, kat. 20.7; 39.9;

9) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje *T. Gedmintienė v. R. Švilpa ir UAB „Brolių Tomkų leidyba“*, Nr. 3K-3-294/2003, kat. 16.9; 20.7; 39.6.2.13; 94.5;

10) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje *J. Varapnickaitės-Mažylienė v. Vilniaus miesto vaiko teisių apsaugos tarnyba*, Nr. 3K-3-600/2004, kat. 20.7;

11) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje *G. Grudzinskienė v. UAB "Lietuvos rytas"*, Nr. 3K-3-87/2004 m., kat. 20.7;

12) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje *V. Pauliukas v. UAB „Respublikos leidiniai“*, Nr. 3K-3-537/2005, kat. 26.6; 95.2; 106.1; 114.11;

13) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje *A. Sadeckas v. „Laisvas laikraštis“, UAB „Šilobitė“, J. Leščiuikaitis, V. Šustauskas*, Nr. 3K-3-280/2005, kat. 26.6;

14) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje *N. K. v. UAB „TV grupė“, UAB „Laisvas ir nepriklausomas kanalas“*, Nr. 3K-3-569/2006, kat. 26.7 (S);

15) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Joneda“*, Nr. 3K-3-113/2007, kat. 26.6; 26.7;

16) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje *A. B. v. UAB „Šiaulių naujienos“*, Nr. 3K-3-488/2007, kat. 22.7; 26.6; 26.7; 123.8;

17) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje *S. Š., V.Š. v. „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-7-2/2008, kat. 26.7 (S);

18) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Verslo žinios“, R. B. ir V. N. v. UAB „Naujasis aitvaras“*, Nr. 3K-3-165/2008, kat. 84; 86; 89 (S);

19) Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Lietuvos rytas" ir G. V. v. UAB "Respublikos" leidiniai*, A. R. S., Nr. 2A–345/2005, kat. 26.6.; 26.7.; 27.12.(S);

20) Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *J. S .v. UAB "Veido" periodikos leidykla*, Nr. 2-322-45/2007, kat. 26.6, 26.7, 26.8;

21) Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Ž. Ž. v. UAB "Ekstra žinios" ir UAB "Lietuvos rytas", Nr. 2A–205/2008, kat. 44.2.4.2, 121.13.

Elektroniniai dokumentai

1) Teisingumo ministerija [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tm.lt/default.aspx?item=stras_news>;

2) Valstybinė asmens duomenų apsaugos inspekcija *Asmens privatumo apsauga naudojantis mobiliaisiais telefonais su integruotomis vaizdo ir fotokameromis* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ada.lt/index.php?action=page&lng=lt&id=55>>;

3) Vilniaus apygardos administracinis teismas *Teismas atmetė Vyriausiosios rinkimų komisijos skundą* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vaateismas.lt/index.php/lt/38938/>>;

4) SINKEVČIUS, D. Už išspausdintas nuogų Mertinų nuotraukas „L. T.“ Privalės sumokėti 150 tūkst. Lt. *delfi.lt* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/economy/Media/article.php?id=16593667>>;

5) Wowereit: Berlin's charming and very determined mayor [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą:

< http://www.citymayors.com/mayors/berlin_mayor.html>;

6) Žmogaus teisių komisaro p. Alvaro Gil-Robleso ataskaita apie jo vizitą į Lietuvą 2003 m lapkričio 23-26 d. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=158&p_d=51784&p_k=1>.

Kita praktinė medžiaga

1) Žurnalistų etikos inspektoriaus 2007 m. vasario 8 d. sprendimas "Dėl publikacijoje "Marčiulionis – naujos moters glėbyje/Šaras rado naują meilę" ir "Poravimosi metas" ("L.T.", 2006-11-18, NR. 215) paskelbtos informacijos", Nr. SPR-4;

2) Žurnalistų etikos inspektoriaus 2007 m. balandžio 5 d. sprendimas "Dėl publikacijoje "Algis-Greitai sūnaus nekrikštys" ("L.T.", 2007-01-06, NR. 4/253) paskelbtos informacijos (nuotraukos)", Nr. SPR-11;

3) Žurnalistų etikos inspektoriaus 2007 m. spalio 24 d. sprendimas "Dėl publikacijoje "Nuogi Mertinai – desertas akims.Mertinai Nidoje demonstravo savo grožybes"("L.T.", 2007-08-25, NR. 193/442) išspausdintų nuotraukų", Nr. SPR-23;

4) OŽERELJEVA, J. Asmens garbės, orumo ir teisės į privatų gyvenimą civiliniai teisiniai gynimo būdai: magistrto darbas. Vilnius: 2006;

5) JARAITĖ, J. Viešųjų ir privačių asmenų teisės į atvaizdą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą gynimo lyginamieji aspektai: magistro darbas. Vilnius: 2006.

SANTRAUKA

Šiame darbe analizuojamos viešųjų asmenų teisės į privatų gyvenimą ribos, jų turinys ir ypatybės, viešojo asmens sąvokos problematika. Nagrinėjama Lietuvos teismų ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, kuria remiantis įvertinamos viešojo asmens galimybės ginti privatumą.

Lietuvos teismai, gindami viešojo asmens teisę į privatų gyvenimą, dar skirtingai vertina šio asmens statusą ir jo privatumo ribas. Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje suformulavo nuostatą, kad viešųjų asmenų kritika turi platesnes ribas nei privataus asmens atžvilgiu. Platesnė kritika yra grindžiama visuomenės poreikiu žinoti apie valstybės pareigūnų, asmenų, kurie savo nuolatine veikla daro įtaką viešiesiems reikalams, privatų gyvenimą. Poreikis turi būti teisėtas ir pagrįstas, viešinama informacija – aktuali, būtina žinoti.

Viešųjų asmenų privatumas gali būti ribojamas, kai tokia galimybė yra aiškiai ir nedviprasmiškai suformuluota įstatymu; kai toks ribojimas yra neišvengiamas siekiant tikslų: apsaugoti valstybės saugumą, viešąją tvarką ar šalies ekonominės gerovės interesus, kitų asmenų teises ir laives, užkirsti kelią teisės pažeidimams ir nusikaltimams. Šias ribojimo galimybes numato ne tik Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, bet ir Lietuvos Respublikos Konstitucija.

Paskelbus duomenis apie privatų viešųjų asmenų gyvenimą visuomenės informavimo priemonėse ir kilus ginčui, teismai ieško protingos pusiausvyros tarp teisės į privatų gyvenimą ir teisės į saviraišką. Vienas iš svarbiausių kriterijų, kam teikti pirmenybę – viešasis interesas, kuriam oponuoja noras patenkinti smalsumą. Analizuojant teismų praktiką, daroma išvada, kad nepaisant viešojo asmens įtakos visuomenei, jis išsaugo teisę į privatumą. Informacijos apie jį negalima rinkti ir skelbti bet koku būdu ar skelbti bet kokią privataus pobūdžio informaciją.

Darbe aptariami teisminiai ir neteisminiai teisės į privatų gyvenimą gynimo būdai, atliktas empirinis pasirinkto laikotarpio dviejų nacionalinių dienraščių pirmųjų puslapių tyrimas, pateikiamas darbo priede.

The Issues of the Public Figures's Right to Privacy

SUMMARY

The present paper analyses the limits of public persons' rights to their private life, the contents and peculiarities of such rights, the problematics of the concept of a public person. The practice of Lithuanian Courts and European Court of Human Rights, which constitutes the grounds for the opportunities of a public person to defend his privacy, has been considered.

Lithuanian Courts defending the right to privacy of a public person still evaluate differently the status of such person and his privacy limits. The European Court of Human Rights has formed a provision in its practice that the criticism of public persons has wider limits than the one in respect of a private person. Such wider criticism is based on the society's need to know about the private life of state officials, persons, whose permanent activities make influence on public issues. Such need shall be legal and legitimate; the information being published shall be relevant, necessary to know.

The privacy of public persons may be limited, whereas such possibility is clearly and unambiguously formed by laws; when such limiting is unavoidable striving to: protect national security, public order or the interests of economical welfare of the state, the rights and liberties of other people, to prevent violations of law and criminal offences. The possibilities of such limitation have been foreseen not only by Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, but also by the Constitution of the Republic of Lithuania.

In the event of publishing of any data about public persons' private life in media and upon arise of a dispute, courts seek for reasonable balance between the right to private life and the right of self-expression. One of the most important criteria to preference is a public interest versus a wish to satisfy curiosity. Analysing the practice of courts, we can come to the conclusion that despite the influence of a public person on society, he retains his right to privacy. Information about him may not be collected and published in whatever way or whatever information of private nature may not be published.

In the paper, the judicial and extrajudicial methods of defence of the right to private life are considered; the empiric investigation of the first pages of two national dailies in the selected period of time was performed. It is presented in the Annex to the present paper.